

De beweegredenen achter de eerste stem:

*"Een diepgaand onderzoek naar
de motivatie van nieuwe Leefbaar
Rotterdam kiezers"*

Fabian Poortvliet (547403)

Erasmus Universiteit Rotterdam

ESSB, Beleid & Politiek

Masterscriptie

Begeleider: Adria Albareda Sanz

Februari 2024

Woorden: 11.998

Voorwoord

Met het schrijven van dit voorwoord ben ik aangekomen bij het einde van mijn scriptie. Sinds enkele jaren ben ik zeer geïntrigeerd door lokale politiek en in het bijzonder door autonome lokale partijen. Om die reden ben ik zelf ook actief lid van de lokale partij Leefbaar Rotterdam, welke centraal staat binnen mijn scriptie. Tijdens het schrijven van deze scriptie ben ik mezelf eigenlijk voortdurend tegengekomen, want wat was mijn overweging om mezelf bij een lokale partij aan te sluiten? Waarom stemde ik voor het eerst op Leefbaar Rotterdam? Ik herkende me in veel van de getrokken conclusies, bijvoorbeeld deze over de discrepantie tussen het vertrouwen in lokale- en landelijke politiek. Zelf sloot ik me immers ook aan bij Leefbaar Rotterdam omdat ik het wel had gehad met het gewauwel van landelijke politieke partijen en ik in Leefbaar Rotterdam een club mensen zag die gewoon het beste met de stad voor hebben. Daarom heb ik veel plezier beleefd aan het uitvoeren van dit onderzoek en het is dan ook echt de intrinsieke motivatie die me hier doorheen gesleept heeft. Nu ik even meeloop bij Leefbaar Rotterdam is het me duidelijk geworden dat autonome lokale partijen ook daadwerkelijk een onderscheidend vermogen hebben tegenover lokale afdelingen van landelijke partijen. Dat je een autonome lokale partij bent betekent overigens niet dat je niks van landelijke thema's hoeft te vinden, ook daarin is een partij als Leefbaar Rotterdam vrij uniek.

Het was geen gemakkelijk scriptieonderwerp, dat wist ik al toen ik dit onderwerp koos. Dat het moeilijk ging worden respondenten te vinden binnen mijn doelgroep, dat wist ik ook. Maar dat het na verschillende berichten op sociale media, vermeldingen op partij-evenementen, verschillende belletjes naar onderzoeksbureaus en een advertentie in wel 270.000 (!) kranten nog steeds zo moeilijk zou worden, had ik niet voorzien. Desalniettemin ben ik trots op het resultaat. Ik wil daarom ook alle respondenten die zich bereid gevonden hebben mee te doen aan dit onderzoek bedanken. De 30-45 minuten vrije tijd die jullie opgegeven hebben zijn cruciaal geweest om tot de bevindingen in dit onderzoek te komen. Daarnaast wil ik mijn collega's op het fractiekantoor en de raadsleden van Leefbaar Rotterdam bedanken voor het actief meedenken over hoe bepaalde zaken aan te vliegen. Mijn dank gaat eveneens uit naar partijvoorzitter en tevens mijn stagebegeleider Pieter van Hoof voor de bakkies koffie. Waar we na een informeel gesprek de praktische zaken over de scriptie bespraken, waarna ik weer vol goede moed zat door te pakken! Als laatste wil ik mijn scriptiebegeleider Adria Albareda Sanz bedanken voor zijn feedback, openheid en benaderbaarheid.

Ik vertrouw erop dat dit onderzoek een bijdrage kan leveren aan de campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2026.

Samenvatting

De verkiezingsopkomst voor de gemeenteraadsverkiezingen was nooit zo laag als in 2022. Het dieptepunt lag in Rotterdam, waar slechts 39% van de stemgerechtigden stemden. In de stad van Fortuyn werd de lokale partij Leefbaar Rotterdam wederom de grootste. Er is een zekere landelijke trend aanwezig waarbij een dalende belangstelling in lokale verkiezingen wordt opgevolgd door een stijgende belangstelling in autonome lokale partijen. Lokale partijen vertegenwoordigen daarbinnen een proteststem en zouden beter aanvoelen wat er in lokale gemeenschappen speelt. Op basis van deze redentie kan gesteld worden dat lokale partijen wellicht het vertrouwen in de lokale democratieën kunnen herstellen. Bij opkomstcijfers van onder de 50% valt immers af te vragen welk mandaat gemeenteraden vandaag de dag nog hebben. Dit terwijl het de bestuurslaag is die het dichtst bij de burger zou moeten staan. Daarom is het nuttig na te gaan wie deze nieuwe kiezer voor de lokale partij is. De situatie in Rotterdam is daarbij extra interessant, daar waar Leefbaar Rotterdam doelbewust voor een koerswijziging koos om nieuwe kiezers aan te spreken.

De vraag die daarbij opspeelt is welke motivatie stemgerechtigde Rotterdammers die voorheen niet- of niet lokaal stemden dit tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 2022 wel te doen? Lokale stemmotivatie kan daarbij uiteengezet worden in sociologische- en demografische verklaringen, sociaalpsychologische factoren en rationele en strategische factoren. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat deze verklaringen voor motieven effectief bewezen zijn binnen onderzoek naar lokale stemmotieven. Sociologische- en demografische factoren beslaan met name op descriptieve factoren als geslacht, leeftijd, sociale klasse, etniciteit, taal, levensbeschouwing, regio, woonplaats en opleiding. Daarnaast is lidmaatschap van een groep van belang, daar waar bij het uitbrengen van een stem de loyaliteit van de groep wordt uitgedragen. Sociaalpsychologische factoren zijn op te delen in korte- en lange termijnfactoren. Sociaalpsychologische lange termijnfactoren hebben betrekking op iemands mens- en maatschappijvisie en bepalen daarmee het kader waarbinnen iemand kiest. Zaken als positionering op de links-rechts as, partij-identificatie en politiek vertrouwen zijn daarbinnen van belang. Sociaalpsychologische korte termijnfactoren hebben betrekking op acute thema's evenals personen. Daarbij is het binnen de lokale context het geval dat partijkeuze (60%), partij en persoon (31%) en persoon (9%) leidend is voor het uitbrengen van een stem. Er is sprake van rationele- en strategische factoren wanneer de motivatie voortkomt uit een keuze op de tweede keuze omdat deze aanspraak lijkt te maken op verkiezingswinst of coalitiedeelname. Daarbij moet de afkeer van de directe concurrent van deze groot genoeg zijn voor de tweede keuze te kiezen.

Om eerdergenoemde onderzoeksvraag te beantwoorden is data verzameld middels kwalitatieve diepte-interviews. Er zijn dan ook dertien Rotterdammers geïnterviewd die in 2022 voor

het eerst op Leefbaar Rotterdam stemden. Uit deze interviews is op basis van analyse gebleken dat deze motivatie met name voortkomt uit sociaalpsychologische- en rationele- en strategische factoren. Binnen de sociaalpsychologische lange termijnfactoren is immers op te merken dat de meeste respondenten zich als rechts omschrijven, een laag vertrouwen hebben in landelijke politiek en zich identificeren in Leefbaar Rotterdam omdat zij deze partij zien als daadkrachtig en betrouwbaar beschouwen. Wat betreft sociaalpsychologische korte termijnfactoren is het thema veiligheid het belangrijkste motief Leefbaar Rotterdam te stemmen. Echter, valt dit in een aantal gevallen ook toe te rekenen als rationele factor, daar waar de afweging bij een aantal respondenten zorgvuldig gemaakt is en het thema veiligheid zwaarder woog dan andere thema's.

Op basis van deze conclusie zijn een aantal aanbevelingen gedaan. Met name rondom het thema veiligheid dient het ideologisch verschil met concurrerende (landelijke) partijen groot te zijn, daar waar het aannemelijk is dat de nieuwe kiezer op een andere partij kan stemmen wanneer deze een stellingname wat betreft veiligheid inneemt die beter bij de grieven aansluit. Daarnaast is het belangrijk dat Leefbaar Rotterdam zich blijft profileren als daadkrachtige en betrouwbare partij, gezien de nieuwe kiezer zich identificeert met deze waarden. Dit kan niet los worden gezien van het 'lokalistische' karakter, waarbij Leefbaar zich als lokale partij in blijft zetten voor lokale thema's. Waar de nieuwe kiezer zich afzet tegen de landelijke partijen op basis van *push*factoren kan Leefbaar Rotterdam inspelen op dit gekrenkte vertrouwen en deze nieuwe kiezer aan zich te binden op basis van *pull*factoren.

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting.....	4
Hoofdstuk 1 - inleiding	8
1.1 Aanleiding	8
1.2 Introductie	8
1.3 Doelstelling en onderzoeksvraag.....	9
1.4 Relevantie.....	10
1.5 Leeswijzer	11
Hoofdstuk 2 - Contextuele factoren.....	12
2.1 Lokale context	12
2.2 Rotterdamse context.....	13
H3 - Theoretische verantwoording	15
3.1 Individuele stemmotivatie	15
3.2 Sociologische en demografische verklaringen om op lokale partijen te stemmen.....	16
3.3 Sociaalpsychologische factoren om op lokale partijen te stemmen.....	18
3.4 Rationele en strategische factoren om op lokale partijen te stemmen	19
3.5 Van verklaring naar stemgedrag	21
3.6 Conceptueel model.....	22
Hoofdstuk 4 - Methodologische verantwoording.....	23
4.1 Dataverzameling	23
4.2 Steekproef criteria.....	23
4.3 Analyse	24
4.4 Operationaliseringstabel	25
4.5 Betrouwbaarheid	26
4.6 Validiteit	27
4.7 Ethische overwegingen	28
Hoofdstuk 5 - Resultaten & discussie.....	29
5.1 In hoeverre beïnvloeden sociaal- demografische verklaringen de motivatie om lokaal te stemmen?... 29	29
5.2 In hoeverre beïnvloeden sociaalpsychologische lange termijnfactoren de motivatie om lokaal te stemmen?.....	30
5.3 In hoeverre beïnvloeden sociaalpsychologische korte termijnfactoren de motivatie om lokaal te stemmen?	32
5.4 In hoeverre beïnvloeden rationele- en strategische verklaringen de motivatie om lokaal te stemmen?33	33

5.5 Push- & pullfactoren als bredere verklaring politiek vertrouwen?	34
H6 - Conclusie & aanbevelingen	36
6.1 Conclusie	36
6.2 Beantwoording hoofdvraag	38
6.3 Aanbevelingen	38
6.4 Kritische reflectie	39
6.5 Wetenschappelijke reflectie	40
Bijlagen	41
Bijlage A - Geïnterviewde respondenten	41
Bijlage B - Onderzoeksplan Boeijs en Bleijenberg (2014)	42
Bijlage C - Operationalisering en interviewvragen	43
Bijlage D - Informatie- en toestemmingsformulier	49
Bijlage E - spreiding respondenten	51
Literatuurlijst	52

Hoofdstuk 1 - inleiding

1.1 Aanleiding

‘Lokale partijen nog dominanter’ kopte de NOS de dag na de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2022, daar waar 36% van de uitgebrachte stemmen naar lokale partijen ging (NOS, 2022). Zo nam in Maastricht de Seniorenpartij Maastricht de koppositie over van het CDA, won Groep de Mos ruimschoots in Den Haag en in Rotterdam, de stad die tevens een dieptepunt in opkomstpercentage kende, leverde *Leefbaar Rotterdam* een zetel in maar bleef het ruimschoots de grootste. Deze trend en de toenemende belangstelling in lokale partijen, die zich over het algemeen afzetten tegen de ‘gevestigde politiek’, vindt haar oorsprong in 2002 toen Pim Fortuyn zich aansloot bij Leefbaar Rotterdam en een enorme overwinning in Rotterdam bewerkstelligde (Van Ostaaijen, 2012).

1.2 Introductie

Sinds 2002 is er een zekere toename in het aantal lokale partijen en de aandacht voor hen groeit (Van Ostaaijen, 2012). Een lokale partij is te typeren als partij welke niet gebonden is aan een landelijke politieke partij en slechts in één gemeente meedoet. Deze dient, evenals landelijke partijen, ingeschreven te staan bij het centraal stembureau, over een bestuur- en een verkiezingsprogramma te beschikken. Over het algemeen laten lokale partijen zich niet duidelijk positioneren op de links-rechtsschaal en kennen zij elementen die op beide kanten van het spectrum geplaatst kunnen worden (Van Ostaaijen, 2012). Motieven om op lokale partijen te stemmen lijken vrij eenduidig binnen bestaande literatuur. De lokale partij zou immers beter weten wat er speelt in de gemeente dan de ‘landelijke partijen.’ Ook zou deze een proteststem jegens de ‘Den Haag’ vertolken (Van Ostaaijen, 2012). Echter, is het motief van iemand die voorheen niet op een lokale partij stemde en dit voor het eerst deed niet evident onderzocht.

Terwijl de aandacht voor lokale partijen toeneemt, kan gezegd worden dat er in Nederland een trend plaatsvindt waarbij opkomstpercentages voor gemeenteraadsverkiezingen juist daalt (Kiesraad, z.d.). Waar in 2014 en 2018 nog ruim 54% van de stemgerechtigden de gang naar de stembus maakten, was de opkomst tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 2022 slechts 51%, historisch laag. Het absolute dieptepunt lag in Rotterdam, waar slechts 39% de moeite nam te gaan stemmen (NOS, 2022). Lage verkiezingsopkomsten zijn de havenstad niet nieuw maar tegenover de bijna 50% die in 2018 stemde, kan de opkomst toch als een deceptie worden gezien. Vooral in de wijken op Rotterdam-Zuid liggen de opkomstcijfers ver onder het gemiddelde. De opkomstcijfers in de gebieden op Rotterdam-Zuid waren respectievelijk 29% in IJsselmonde, Feijenoord 34% en Charlois 26% (Gemeente Rotterdam, 2022). Gebieden waar de lokale partij Leefbaar Rotterdam de

eerste of tweede partij werd, terwijl juist landelijke partijen de campagne in Rotterdam-Zuid intensiverde (de Haan, 2022).

Daarnaast speelde er een aantal contextuele factoren tijdens de verkiezingen van 2022, waarin Leefbaar Rotterdam een andere campagnestrategie koos. In 2018 werd de partij onder lijsttrekker Joost Eerdmans met 11 van de 45 zetels veruit de grootste, maar werd de partij door haar alliantie met Forum voor Democratie (FvD) uitgesloten van coalitiedeelname (Köning, 2022). Ook deed in 2018 de PVV voor het eerst mee in Rotterdam, waardoor een sterk ‘populistisch-rechtse’ koers werd gevaren door de lokale partij. In 2022 trok de PVV zich terug voor de verkiezingen en stelde de partij het doel wél coalitiedeelname te bewerkstelligen. Daarom moest het ‘populistisch-rechtse’ geluid plaatsmaken voor een meer pragmatische koers (Köning, 2022).

Het gegeven dat de aandacht voor lokale politieke partijen toeneemt, terwijl deze voor lokale verkiezingen juist afneemt is een interessante constatering in combinatie met het feit dat eerder onderzoek aantoont dat lokale partijen vaak een proteststem vertolken (Van Ostaaijen, 2012). Deze ontwikkeling lijkt daarmee verklaarbaar aan de hand van de groeiende onvrede jegens de landelijke politiek. Op basis van deze aanname kunnen lokale politieke partijen een grote rol spelen bij het herstel van het vertrouwen in de lokale politiek en daarmee opkomstcijfers beïnvloeden. De Rotterdamse context is hierbinnen extra interessant daar waar de opkomst hier het laagst was. Daarbij maakte de grootste, en enige gezetelde lokale politieke partij een koerswijziging in de poging ook ‘nieuwe kiezers’ aan te spreken. Deze link van gegeven en gebeurtenissen maakt het interessant te onderzoeken wat de motivatie van mensen was voor het eerst op een lokale partij te stemmen, juist in Rotterdam.

1.3 Doelstelling en onderzoeksvraag

Doelstelling van dit onderzoek is te achterhalen wat de kiezer tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 2022 motiveerde om op een lokale partij te stemmen. De analyse die uitwijst dat de aandacht voor lokale verkiezingen afneemt, terwijl deze voor lokale partijen juist toeneemt in combinatie met de contextuele factoren die zich rond de gemeenteraadsverkiezingen van 2022 in Rotterdam afspeelden, doet tot de volgende onderzoeksvraag leiden:

Welke motivatie hadden stemgerechtigde Rotterdammers die voorheen niet- of niet lokaal stemde dit tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 2022 wel te doen?

Om deze motivatie uiteen te zetten zal gebruikgemaakt worden van theorieën omtrent de sociologische- en demografische verklaringen-, sociaalpsychologische factoren- en rationale en strategische factoren om lokaal te stemmen, zie hoofdstuk 3. Aan de hand daarvan wordt de hoofdvraag beantwoord op basis van de volgende deelvragen:

- *In hoeverre beïnvloeden sociaal- demografische verklaringen de motivatie om lokaal te stemmen?*
- *In hoeverre beïnvloeden sociaalpsychologische lange termijnfactoren de motivatie om lokaal te stemmen?*
- *In hoeverre beïnvloeden sociaalpsychologische korte termijnfactoren de motivatie om lokaal te stemmen?*
- *In hoeverre beïnvloeden rationele- en strategische verklaringen de motivatie om lokaal te stemmen?*

1.4 Relevantie

Beantwoording van deze vraag is academisch relevant omdat het een casus-specifieke en kwalitatieve bijdrage levert aan de reeds geformuleerde kennis over stemmotivatie. Dit onderzoek tracht deze reeds geformuleerde kennis te koppelen aan de unieke Rotterdamse context, welke wordt gekenmerkt door een lage opkomst (NOS, 2022), doch grote aandacht voor de aldaar gevestigde lokale partij Leefbaar Rotterdam (Gemeente Rotterdam, 2022). Daarbij komt de koerswijziging die de partij maakte (Köning, 2022). Ontwikkelingen omtrent (het stemmen op) lokale politieke partijen is een onderwerp waar al langer academische aandacht voor is. Zo deed Van Ostaaijen (2012) breed onderzoek naar de ontwikkelingen van lokale politieke partijen, verdiepten Boogers, Lucardie en Voerman (2007) zich in drijfveren van lokale politieke bewegingen en stellen zij tevens dat er in het academisch landschap relatief weinig bekend is over lokale partijen ten aanzien van landelijke partijen. Ook deden Boogers en Van Ostaaijen (2010) al algemeen onderzoek naar stemgedrag bij gemeenteraadsverkiezingen van 2010 en onderzochten Boogers en Salome (2014) stemmotieven algemeen tijdens de gemeenteraadsverkiezingen in 2014. In dit onderzoek wordt getracht op onder andere deze literatuur voort te bouwen om zo een meer kwalitatief inzicht binnen de Rotterdamse context te bieden. Immers is er niet tot nauwelijks onderzoek gedaan naar partij specifieke stemmotieven binnen de lokale context, laat staan naar de motieven van mensen die voorheen niet- of niet lokaal stemden dit nu wel te doen.

Beantwoording van deze vraag is maatschappelijk relevant omdat het de motivatie van mensen lokaal te stemmen poogt te verklaren in tijden waarbinnen de aandacht voor lokale verkiezingen afneemt. Rotterdam is de gemeente met de laagste verkiezingsopkomst en er lijkt zich een trend in te zetten dat deze iedere gemeenteraadsverkiezing daalt (NOS, 2022). Dit is een zorgelijke trend aangezien een lage opkomst kan worden gezien als teken van onvrede en een hoog politiek cynisme (Boogers & Salome, 2014). Het belang van de niet-stemmer wordt daarbij niet

vertegenwoordigd, waar bij opkomstcijfers van onder de 50% ook de vraag mee gaat spelen welk mandaat en representativiteit een gemeenteraad eigenlijk vertegenwoordigd.

Daarnaast is dit onderzoek praktisch relevant daar waar het nastreeft het voor lokale partijen inzichtelijk te maken welke sterktes zij (potentieel) kennen tegenover landelijke politieke partijen. De groeiende aandacht voor lokale partijen doet vermoeden dat zij een rol kunnen spelen in het herstellen van het vertrouwen in de lokale politiek. Het onderzoek dient als reflectie op de inzet rond de gemeenteraadsverkiezing van 2022 en kan praktische inzichten verschaffen richting de gemeenteraadsverkiezingen van 2026, ervan uitgaande dat de trend met betrekking tot een groeiende aandacht voor lokale partijen (Van Ostaaijen, 2012) en een kleiner wordende aandacht voor lokale verkiezingen doorzet (NOS, 2022).

1.5 Leeswijzer

Dit onderzoek kent zes hoofdstukken. Hoofdstuk 1 bestaat uit de aanleiding en inleiding, waarbinnen de oorsprong en achtergrond wordt beschreven en vervolgens de centrale vraag binnen dit onderzoek wordt beschreven. In Hoofdstuk 2 worden de contextuele factoren, namelijk de relevante gegevens over lokale partijen en geografische beperkingen van dit onderzoek toegelicht. Hoofdstuk 3 bevat de theoretische verantwoording van dit onderzoek waarbinnen sociologische- en demografische verklaringen, sociaalpsychologische factoren en rationele- en strategische factoren verder worden uitgelicht, wat tot de conceptualisatie leidt. Vervolgens wordt in hoofdstuk 4 toegelicht welke methoden centraal stonden binnen het vergaren- en analyseren van gegevens. Ook de operationalisering vindt hierin plaats. Daarop worden in hoofdstuk 5 de belangrijkste bevindingen gepresenteerd. In hoofdstuk 6 worden algehele conclusies en aanbevelingen gepresenteerd aan de hand van de beantwoording van de hoofdvraag.

Hoofdstuk 2 – Contextuele factoren

Dit onderzoek speelt zich af binnen de context van lokale politieke partijen. Allereerst zal deze context verder worden geschetst, vervolgens zal worden ingegaan op de Rotterdamse contextuele factoren. Deze context schetst de situationele kaders van dit onderzoek, gezien dit onderzoek een *casestudy* betreft, zie Hoofdstuk 4.

2.1 Lokale context

Dit onderzoek streeft na de stemmotivatie van kiezers te achterhalen binnen de lokale context. Binnen dit onderzoek wordt met de ‘lokale context’ de trends en ontwikkelingen rondom autonome lokale partijen bedoelt. Zoals eerdergenoemd is de autonome lokale partij een partij zonder verbintenis aan een landelijke partij, welke ingeschreven staat en over een bestuur en verkiezingsprogramma beschikt (Van Ostaaijen, 2012).

De opkomst van lokale partijen is niet nieuw, deze waren in de twee decennia na de tweede wereldoorlog goed voor 20% van het totaal aantal raadszetels (Boogers, et al., 2007). In die periode kende Nederland nog ruim 1.000 gemeenten, waar lokale partijen het met name goed deden in kleine monoculturele gemeenten waar een sterk gemeenschapsgevoel heerste. In de jaren '70 en '80 daalde het percentage lokale raadszetels. Dit had onder andere te maken met herindelingen van Nederlandse gemeentes, waardoor er in 2000 nog slechts 500 gemeentes waren. Met als gevolg dat kleine cultureel homogene gemeenten verdwenen en daarmee de lokale partijen die het hiervan oudsher goed deden (Boogers, et al., 2007).

Begin 20^e eeuw, met name rond de gemeenteraadsverkiezingen van 2002 kwam er beduidend meer aandacht voor lokale partijen. Vooral ‘Leefbaar’ partijen of verbasteringen van deze naam kwamen rond deze periode in vogelvucht op. De opkomst van Fortuyn en zijn lijsttrekkerschap voor Leefbaar Rotterdam zorgde ervoor dat ook andere Leefbaar-partijen in die populariteit meedeelden (Van Ostaaijen, 2012). Daarnaast duiken er overal ‘Leefbaar’ partijen op. Zo hadden in 2002 van de 90 lokale partijen die met 10% of meer de gemeenteraad inkomen, er 38 ‘Leefbaar’ in de naam. Inhoudelijk kennen de partijen verschillen, maar bij allen komt overeen dat zij naast een lokaal karakter, ook een protest- of anti overheidssentiment dragen (Van Ostaaijen, 2012).

Boogers, et al. (2007) stellen vast dat lokale partijen twee verschillende rollen kunnen vervullen binnen de lokale politiek. Waar lokale partijen vrijwel altijd een protest- of anti overheidssentiment dragen, kunnen zij ook collegedeelname nastreven. Als dit het geval is kunnen beide rollen wel botsen omdat het protest- of anti overheidssentiment karakter lastig verenigbaar is met het sluiten van compromissen om mee te besturen (Van Ostaaijen, 2012). Zo leverden de 90 ‘Leefbaar’ partijen in 2002 slechts 35 wethouders waarvan 80% de bestuursperiode niet af zou

maken. Zo ook traden van de drie Leefbaar Rotterdam wethouders, er twee vroegtijdig af (Van Ostaaijen, 2012).

Na de gemeenteraadsverkiezingen van 2022 kan vastgesteld worden dat, ondanks reorganisaties van gemeenten en de korte piek in 2002, aantrekkingskracht van lokale partijen weer hoogtij viert. Dat terwijl regionale verschillen tussen lokale partijen verdwijnen daar waar gemeenten homogener worden (Boogers, Lucardie & Voerman, 2007). In Rotterdam stelden zich twintig politieke partijen verkiesbaar, waarvan vier lokaal. Dit duidt op een zekere politieke diversiteit. Toch haalde slechts één lokale partij zetels, namelijk Leefbaar Rotterdam. Deze partij werd wederom de grootste fractie in de Rotterdamse Gemeenteraad (Gemeente Rotterdam, 2022).

2.2 Rotterdamse context

Zoals eerdergenoemd ligt de focus van dit onderzoek op het verhalen van kwalitatieve data binnen de Rotterdamse context. Hiermee worden begrensde contextuele factoren bedoelt, wat in geografische zin de gemeente Rotterdam inclusief dorpskernen Hoek van Holland, Pernis en Rozenburg betreft. In tijdsverloop betekent dit alle relevante gebeurtenissen in aanloop naar- en tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 2022.

Zoals eerder geschetst worden de gemeenteraadsverkiezingen van 2022 gekenmerkt door een historisch lage opkomst, waarbij het dieptepunt in Rotterdam lag daar waar slechts 39% van de stemgerechtigden aldaar de gang naar de stembus maakten (NOS, 2022). Met name de wijken op Zuid, waar de lokale partij Leefbaar Rotterdam naar percentage goed scoort had te maken met lage opkomstpercentages (Gemeente Rotterdam, 2022). Tijdens eerdere gemeenteraadsverkiezingen, zoals die van 2018 namen bewoners uit deze wijken al weinig de moeite te gaan stemmen en lagen de opkomstcijfers er eveneens onder Rotterdams gemiddelde (de Haan, 2022). Met name de landelijke partijen richtten, al dan niet tevergeefs, de afgelopen verkiezingen extra aandacht op deze wijken. Dit leidde niet tot hogere opkomstcijfers. Daarbij rest de vraag wat gedaan moet worden het vertrouwen van de 'afgehaakte' kiezer terug te winnen en valt eveneens te bezien of hier voor lokale partijen, daar waar zij volgens Boogers, et al. (2007) nog vaak de 'proteststem' vertolken, een extra uitdaging of verantwoordelijkheid ligt.

Eerder werd al gesteld dat de opkomst van Fortuyn en de winst van Leefbaar Rotterdam voor een kentering in de aandacht voor lokale partijen zorgden. Mede door zich af te zetten tegen de 'Haagse politiek' wist Leefbaar Rotterdam met Fortuyn als lijsttrekker tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 2002 een historische overwinning van zeventien zetels te behalen (Van Dijk, 2011). Vanaf dat moment is Leefbaar Rotterdam niet meer weg te denken uit de Rotterdamse politiek en nam het deel aan verschillende colleges. Leefbaar Rotterdam werd in 2001

opgericht door Ronald Sørensen. De partij kent zowel linkse- als rechtse standpunten (Van Ostaaijen, 2012). Met name op het gebied van veiligheid en integratie heeft de partij rechtse standpunten, waar de partij ook een aantal sociale standpunten kent. Daarmee wordt de partij met name als pragmatisch-rechts, opkomend voor de werkende middenklasse getypeerd (Rijnmond, 2023).

H3 - Theoretische verantwoording

De theoretische verantwoording biedt een overzicht van de belangrijkste theorieën die binnen de beantwoording van de onderzoeksvraag centraal staan. Allereerst zal een uiteenzetting van stemmotivatie in zijn algemeenheid plaatsvinden. Daarna zullen de sociologische- en demografische verklaringen, sociaalpsychologische factoren en rationele- en strategisch factoren, welke centraal staan voor het onderzoek naar de stemmotivatie van mensen, uiteen worden gezet. Er is voor deze concepten gekozen omdat deze eerder geschikt bleken te zijn voor het uitvoeren van onderzoek naar lokale stemmotieven (Boogers & Van Ostaaijen, 2010). Daarnaast biedt theorie over deze concepten voldoende handvatten om een algeheel en diepgaand inzicht in de stemmotivatie te formuleren. Meer algemene theorieën over stemmotieven, zoals bijvoorbeeld deze over vermogende en psychische factoren (Brysbaert, 2014) of de vier generieke conclusies (Blais & Young, 1999), laten aspecten buiten beschouwing die in de theorie van Boogers en Van Ostaaijen (2010) wel meegenomen worden.

3.1 Individuele stemmotivatie

Motivatatie laat zich in het algemeenheid definiëren als een uitkomst van gedragingen, voortkomend uit een aantal gecombineerde factoren, welke zowel psychische- als vermogende factoren betreffen (Brysbaert, 2014). Harder en Krosnick (2008) vullen daarop aan wanneer we het over stemmotieven hebben dat hoe groter de motivatie is, hoe groter de kans is dat iemand gaat stemmen. Vermogende factoren behelzen het vermogen van iemand te gaan stemmen, zoals stemgerechtigd zijn, fysiek in staat zijn dit te doen en kennis van de locaties van stembureaus en dergelijke. Wanneer praktische zaken uitblijven wordt de motivatie tegengewerkt. Omdat de focus binnen dit onderzoek ligt op mensen die hebben gestemd, wordt ervan uitgegaan dat vermogende factoren aanwezig waren. Psychische factoren zijn bijvoorbeeld het hebben van een verantwoordelijkheidsgevoel of druk vanuit de samenleving om te gaan stemmen (Harder & Krosnick, 2008). Boogers en Van Ostaaijen (2010) bieden op hun beurt een verdiepend perspectief op de eerdergenoemde psychologische factoren en stellen drie verklaringen centraal waarbinnen onderscheid gemaakt kan worden in lokaal stemgedrag. De eerste tracht dit te verklaren aan de hand van sociologische- en demografische verklaringen, kijkend naar culturele en demografische kenmerken van stemmers. De tweede tracht stemgedrag te verklaren aan de hand van sociaalpsychologische factoren, de houdingen en attitudes ten opzichte van de politiek, thema's of personen. De derde verklaring gaat ervan uit dat rationele overwegingen, waarbij men op basis van een weloverwogen keuze gebaseerd op eigenbelang stemt. De rationele overwegingen kunnen worden aangevuld met het concept van strategisch kiezen, waarbij de kiezer doelbewust afwijkt van de aanvankelijk beste keuze om een beter eindresultaat te verkrijgen. Deze drie verklaringen zullen in de volgende paragrafen nader toegelicht worden.

Voordat de motivatie lokaal te stemmen wordt behandeld, dient eerst gekeken te worden naar stemmotivatie algemeen. Blais en Young (1999) kwamen tot vier generieke conclusies die verklaren waarom men stemt. De eerste is de mate van politieke interesse, waarin iemand op de hoogte tracht te blijven van politieke ontwikkelingen. Daarnaast speelt partij-identificatie een grote rol, waar men eerder geneigd is te stemmen op een partij waarmee zij een emotionele verbintenis mee hebben op basis van sociale denkbeelden en overeenkomstige kernwaarden (Goren, 2005). De stemgeschiedenis speelt eveneens een rol. Mensen die eerder gestemd hebben zijn eerder geneigd weer te stemmen, dan wel uit gewoonte, dan wel uit onvrede of waardering jegens de partij waar zij eerder op stemden. Bovendien is er een sterk verband tussen het gebruik van stemwijzers en het uitbrengen van een stem. Iemand die moeite neemt een stemwijzer te maken, neemt vaak ook de moeite te stemmen (Blais & Young, 1999). Binnen dit onderzoek spelen deze conclusies zeker een rol, maar op zichzelf staand zijn ze onvoldoende geschikt bevonden voor diepgaand onderzoek naar motieven. Deze zijn immers allen onder te brengen binnen de theorie van Boogers en Van Ostaaijen (2010) over verklaringen voor lokaal stemgedrag. Echter, is deze theorie gestoeld op een breder pallet van principes, waarover in de volgende paragrafen meer.

Binnen de literatuur over lokale stemmotivatie bestaat discussie over de rol en inmenging van landelijke motieven binnen deze. Boogers en Salome (2014) concluderen bijvoorbeeld dat mensen die gaan stemmen bij lokale verkiezingen, deze stem nog vaak baseren op landelijke overwegingen. De motivatie van lokaal stemmen, is vaak nog aan landelijke factoren aan te schrijven. Echter, stellen zij ook de toenemende aandacht voor lokale partijen vast, wat er op duidt dat het belang van lokale factoren lijkt toe te nemen. Daarop stellen Steenvoorden, Broekema en Van der Waal (2017) vast dat lokale motieven wél een grote rol spelen bij lokale verkiezingen, met name omdat men vindt dat op lokaal niveau andere belangen spelen dan op nationaal niveau. Welke belangen of motieven men hiervoor heeft komt binnen dit onderzoek niet naar voren. Echter, stemt wel een meerderheid (75%) op dezelfde partij als bij landelijke verkiezingen (Steenvoorden et al., 2017).

3.2 Sociologische en demografische verklaringen om op lokale partijen te stemmen

Sociologische en demografische verklaringen gaan uit van een sterk verband tussen lidmaatschap van groepen en politieke voorkeur. Met het uitbrengen van de stem neigt de kiezer naar de keuze voor een partij waar de loyaliteit van de groep aan wordt uitgedrukt (Boogers & Van Ostaaijen, 2010). De mate waarin men geïntegreerd is in deze groepen is bepalend voor de mate waarin zij zich conformeren aan partijen die dezelfde normen uitdragen. Andere factoren die hierbinnen te onderscheiden zijn, zijn doorgaans descriptief van aard, namelijk geslacht, leeftijd, sociale klasse, etniciteit, taal, levensbeschouwing, regio, woonplaats en opleiding (Boogers & Van Ostaaijen, 2010).

Onderkent moet worden dat deze sociologische en demografische verklaringen aan tijdsgeest onderhevig is. Zo nam begin jaren '70, ten tijde van de ontzuiling, de samenhang tussen sociologische en demografische verklaringen en stemkeuze af (Gallager, Laver & Mair, 2011). Daarnaast bestaat een tendens van verschuiving in politieke cultuur en welvaartsniveau, waarbinnen de sociale klasse waarin men zich bevindt niet meer 'garant' staat voor de politieke stroom waar men op stemt (Achterberg, 2004). Zo is het traditionele patroon van een 'linkse arbeidersklasse' en een 'rechtse middenklasse' niet meer. Dit is mede te verklaren doordat door toenemende welvaart economische thema's aan relevantie hebben verloren en immateriële thema's als vrijheid en emancipatie aan populariteit winnen. Voor lokale partijen kan dit voordelig zijn, daar waar (Achterberg, 2004) aangeeft dat zij beter op de behoefte van de kiezer aan zouden sluiten.

Dit neemt echter niet weg dat sociologische en demografische verklaringen nog steeds een rol spelen bij de keuze op welke partij iemand stemt. Bij gemeenteraadsverkiezingen kan de grootte en het karakter van de gemeente een belangrijke rol hebben. Zo kan binding aan de buurt, wijk of stad als geheel van invloed zijn. Tot 1990 waren lokale partijen met name sterk vertegenwoordigd in kleinere gemeenten. Echter, kwamen zij eerder deze eeuw ook in opmars binnen grotere gemeenten. Hoewel lokale partijen het nog steeds beter doen in kleinere gemeenten zijn de verschillen wel kleiner geworden (Jansen & Korsten, 2003). Ondanks het groter wordende aanbod van nationale partijen bij lokale verkiezingen, groeien lokale partijen nog steeds. Daarmee lijkt het lokale element voor lokale verkiezingen ook te groeien. Wel is het zo dat, zoals eerder gesteld, lokale partijen anderzijds een meer nationaal karakter krijgen door de toenemende homogeniteit van gemeenten (Boogers, et al., 2007).

Daarnaast stelt Geys (2006) dat sociologische en demografische kenmerken ook een invloed hebben op de opkomst. Zo is in onderzoek aangetoond dat naar mate een persoon ouder wordt, deze meer geneigd is te gaan stemmen (Franklin, Lyons & Marsh, 2004). Opleiding en inkomen hebben eveneens een positief effect op opkomstcijfers (Bovens & Wille, 2011). Geys (2006) vult aan en stelt dat ook kleinschaligheid van de gemeente een positieve invloed lijkt te hebben op de opkomstcijfers, te wijten aan de hoge sociale controle. Daarnaast is de stabiliteit van de populatie belangrijk voor de opkomst. Denk hierbij aan het aantal doorverhuizers en huiseigenaren in wijken, daar waar kopers zich veelal voor langere tijd vestigen. Waar Rotterdam de op één na grootste gemeente van Nederland is, lijken de historisch lage opkomstcijfers deze regel te bevestigen. Toch is in Rotterdam de lokale partij Leefbaar Rotterdam sinds 2002 niet meer weg te denken uit gemeenteraad (Van Dijk, 2011).

3.3 Sociaalpsychologische factoren om op lokale partijen te stemmen

Daarnaast zijn houdingen en percepties richting een persoon of partij belangrijk voor de uiteindelijke stemkeuze van een persoon (Boogers & Van Ostaaijen, 2010). Deze sociaalpsychologische factoren zijn onder te verdelen in lange- en korte termijnfactoren. Lange termijnfactoren hebben betrekking op iemands mens- en maatschappijvisie en zijn daarmee redelijk stabiel. Korte termijnfactoren zijn te onderscheiden in thema's en personen. Binnen thema's gaat het met name over beleidsvoorkeuren of specifieke problemen die op dat moment voor de kiezer relevant zijn. De politieke cultuur van lokale partijen laat zich kenmerken door een pragmatische- en personalistische aanpak van beleidsproblemen. Waar landelijke partijen ook tijdens regionale verkiezingen campagne voeren op landelijke thema's, grijpt de lokale partij tijdens de campagne met name lokale thema's aan. Deze spreken bij de kiezers tot de verbeelding omdat deze dicht bij de leefwereld van de kiezer staan, waardoor lokale partijen goed in kunnen haken op korte termijnfactoren voor de kiezer (Achterberg, 2004).

Bij korte termijnfactoren gericht op personen draait het veelal om de voorkeur voor een persoon op de lijst, of overtuiging door de drager van het lijsttrekkerschap in het maken van een stemkeuze. In de lokale context betekent dit veelal dat het vertrouwen wordt gegeven aan een 'bekende' van de kiezer die op een lijst staat (Boogers & Van Ostaaijen, 2010). Toch stellen Boogers en Salome (2014) dat de keuze voor een partij bij lokale verkiezingen in de meeste gevallen leidend is (60%), gevolgd door partij en persoon (31%) en slechts de persoon (9%). Het stemmen op een persoon is daarmee wel belangrijker bij lokale dan bij nationale verkiezingen, maar waar 9% op slechts de persoon stemt, moet dit wel in perspectief worden gezien. De laatste jaren zijn korte termijnfactoren belangrijker geworden in het maken van een stemkeuze. Zo is er een daling waarneembaar in de mate waarin men trouw is aan politieke partijen en lijkt de kiezer diens definitieve stemkeuze tot het laatste moment uit te stellen. Zo besloot in 2006 de helft van de kiezers de keuze pas in de laatste weken voor de verkiezingen (Boogers & Van Ostaaijen, 2010). Ook het belang van stemwijzers bij het maken van een stemkeuze is toegenomen. Stemwijzers gelden immers als versimpelde momentopnamen van beleidskeuzes.

Korte termijnfactoren kunnen de uiteindelijke partijkeuze verklaren. Het kader waarbinnen men kiest ligt doorgaans vast binnen de lange termijn sociaalpsychologische factoren van de kiezer (Boogers & Van Ostaaijen, 2010). Zoals eerdergenoemd zijn deze tamelijk stabiel omdat ze vastliggen in iemands mens- en maatschappijvisie en over lange tijd ontwikkeld zijn. In tegenstelling tot korte termijnfactoren zijn ze daarom veel minder berust op momentopnamen. Belangrijke voorbeelden van lange termijnfactoren zijn partij-identificatie, politiek vertrouwen, politiek cynisme, politieke interesse en betrokkenheid en positionering op de links-rechts as.

Hierbinnen kan partij-identificatie met name worden gezien als een vorm van normatieve identificatie met de partij. Meer specifiek gaat dit erover in welke mate de normen, waarden en tradities van iemand aansluiten bij die van de partij waarop wordt gestemd (Emmen, 2017). Daarnaast is het politieke vertrouwen, of tegenovergesteld politiek cynisme van de kiezer van belang. Boogers en Salome (2014) stellen dat mensen met een hogere betrokkenheid, bijvoorbeeld door deelname aan participatie- en inspraakavonden, ook een hoger vertrouwen in het lokaal bestuur hebben. Als wordt gekeken naar politiek vertrouwen stellen zoals eerdergenoemd Boogers, et al. (2007) dat lokale partijen niet zelden een proteststem vertegenwoordigen. Daar gaat logischerwijs een stem van een kiezer die wantrouwen richting de landelijke politiek uitdraagt aan vooraf (Van Ostaaijen, Peeters, Jennissen, Voerman & Otjes, 2019). Van Ostaaijen et al. (2019) typeren daarnaast kiezers van lokale partijen als doorgaans wat ouder, minder vaak hoogopgeleid, met minder vertrouwen in de landelijke politiek en dragen gevoelens van regionale achterstelling. Ook consumeren zij vaker regionale kranten of -nieuwsbladen, waardoor zij meer op de hoogte zijn van lokale thema's en gemaakte keuzes in de lokale politiek.

Politieke interesse is bij lokale verkiezingen altijd onderschikt aan landelijke verkiezingen (Boogers & Salome, 2014). Waar 60% aangeeft wel geïnteresseerd te zijn in landelijke politieke thema's, geeft slechts 40% aan geïnteresseerd te zijn in lokale politieke thema's. Daarbij zijn mannen vaak meer geïnteresseerd in lokale thema's en geldt hoe ouder iemand is, hoe meer interesse in lokale thema's iemand heeft.

Ook spelen politieke ideologische opvattingen een rol op lokaal niveau, al is het verband een stuk zwakker als dat het op landelijk niveau is. Waar partijen met landelijke afdelingen zich tijdens lokale verkiezingen meer profileren op landelijke thema's, zijn zij beter te plaatsen binnen de ideologische links-rechts as, in tegenstelling tot lokale partijen, die zich hierop veel minder goed laten typeren (Van Ostaaijen, 2012).

3.4 Rationele en strategische factoren om op lokale partijen te stemmen

De laatste categorie, gericht op de rationele- of strategische factoren, is gebaseerd op theorieën omtrent de 'homo economicus', waarbinnen stemmen wordt gezien als goed doordachte keuze gericht op (economisch) eigenbelang in plaats van een daad op basis van loyaliteit of gewenning (Geys, 2006). Aan de hand van deze benadering kan politiek worden gezien als markt van vraag en aanbod, waarbij een politieke partij aanbod verleent en de kiezer vraagt. Kiezers stemmen uit eigenbelang op een partij die hun vraag, lees belang, het beste dient (Boogers & Van Ostaaijen, 2010). De beslissing op welke partij te stemmen is daarmee de uitkomst van een kosten-baten afweging.

Kosten kunnen in deze context onderverdeeld worden in twee categorieën welke afhankelijk zijn van het tijdstip waarop ze gemaakt worden. Enerzijds bestaan de kosten voorafgaand de verkiezingen, welke zich laat typeren als informatiewinning en oriëntatie over partijen, programma's en kandidaten. Deze kosten uiteten zich in de tijd die men besteedt met het tot zich nemen van debatten op internet en televisie, het lezen van de krant, partijprogramma's of bijvoorbeeld het voeren van discussies met naasten. Daarnaast bestaan de kosten tijdens de verkiezingen, welke zich laten typeren in praktische- en opportunitetskosten. De eerstgenoemde zijn kosten gemaakt om bij een stemlokaal te komen, denk bijvoorbeeld aan de gebruikte benzine of gemaakte OV-kosten. De opportunitetskosten betreffen met name de tijd die iemand niet op een andere manier besteedt door de tijd die zij op weg naar- en in het stemlokaal doorbrengen (Geys, 2006). Omdat binnen dit interview louter mensen geïnterviewd worden die de gang naar de stembus hebben gemaakt wordt slechts ingegaan op de kosten voorafgaand de verkiezingen.

Wanneer de kosten zijn gemaakt en de kiezer op diens favoriete partij gaat stemmen, verwacht deze invloed uit te oefenen op het toekomstige beleid van diens gemeente (Geys, 2006). Allereerst moet er voor de rationele kiezer wel een verscheidenheid aan partijen deelnemen, waarvan er in ieder geval één programma aansluit bij de wensen van de kiezer. Met andere woorden: Er moet iets te kiezen zijn. Binnen het uitbrengen van de stem is het voor de rationele kiezer belangrijk dat er een kans is dat diens stem een verschil maakt. Daarnaast zijn de baten van de kiezer altijd onderhevig aan subjectiviteit omdat deze worden uitgedrukt in het gevoel dat diens stem ertoe heeft gedaan, waardoor stemmen nooit als iets volledig rationeel gezien kan worden (Boogers & Van Ostaaijen, 2010).

Een ander voorbeeld van stemmen op basis van rationele afwegingen is het maken van een strategische keuze, waarbij niet de partij die de belangen het beste dient, maar de partij die in aanmerking komt voor verkiezingswinst of coalitiedeelname wordt gekozen (Boogers & Van Ostaaijen, 2010). Belangrijk daarin is dat deze theorie slechts kan worden toegepast in een meerpartijenstelsel waarbij de kiezer willig is om op diens tweede-favoriete partij te stemmen wanneer deze verwikkeld is in een winststrijd met een andere partij (Van de Lagemaat & Krupers, 2013). Wanneer een strategische stem wordt uitgebracht is de afkeer van de andere partij eveneens belangrijk. Deze afkeer dient namelijk groot genoeg te zijn niet voor de eerste, maar tweede keuze te gaan. Vanwege ruimte in het meerpartijenstelsel blijft voor de kiezer eveneens een onzekerheid bestaan. De kiezer evalueert allereerst de winkansen van diens eerste keuze, vervolgens vergaart deze informatie omtrent mogelijke winst en coalitievorming, waarbij de kiezer zo laat mogelijk de keuze maakt voor de eerste- of tweede keuze te stemmen. Deze informatie wordt verzameld via bijvoorbeeld opiniepeilingen (Van de Lagemaat & Krupers, 2013). Binnen de Rotterdamse context

kan dit bijvoorbeeld betekenen dat iemand die twijfelt tussen de VVD en Leefbaar Rotterdam, eerder VVD kiest omdat Leefbaar Rotterdam in 2018 werd uitgesloten van coalitiedeelname. Iemand die twijfelt tussen FvD en Leefbaar Rotterdam, zou voor Leefbaar Rotterdam kunnen gaan omdat deze meer zetels peilde dan FvD (Groenendijk, 2022).

Daarnaast worden rationele factoren om te stemmen te allen tijde beïnvloed door de theorie van *bounded rationality*, welke een proces van rationele besluitvorming verklaart aan de hand van de beschikbare informatie, cognitieve limitatie van een persoon en de contextuele factoren waarin een besluit moet worden genomen (Jones, 1999). In relatie met de lokale context kan daarbinnen worden gesteld dat individuen die beter op de hoogte zijn van de lokale context, lokale verkiezingsprogramma's en bijvoorbeeld partijachtergronden minder cognitieve limitatie hebben en daarom beter in staat zijn rationele stemkeuzes te maken. Ook stelt Roeters (2013) dat mensen met een hoger opleidingsniveau minder cognitieve limitatie hebben. Daarnaast is (lokaal) mediagebruik van invloed op de mate waarin de kiezer op de hoogte is van de standpunten van de (lokale) partij, wat benodigd is voor de informatiewinning voorafgaand het maken van een rationele keuze (Roeters, 2013).

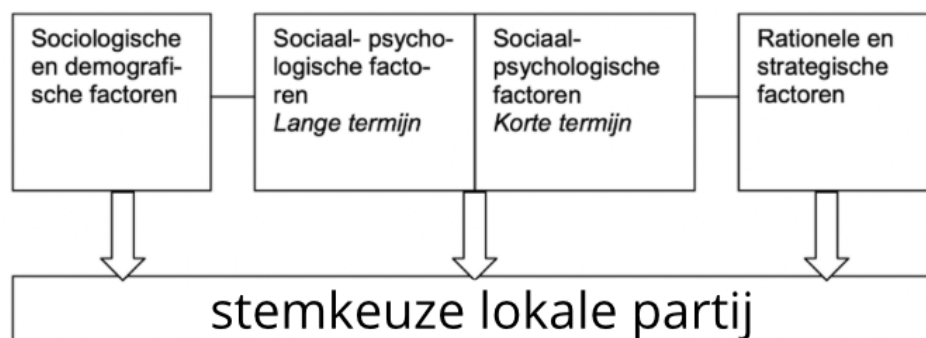
Het slechts een beroep doen op rationele elementen door de kiezer heeft een negatieve invloed op verkiezingsopkomst, in het bijzonder bij lokale verkiezingen. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat de beperkte relevantie van lokale politiek voor veel kiezers ervoor zorgt dat de kosten relatief hoog liggen ten opzichte van de baten. Zo beschrijven Boogers en Van Ostaaijen (2010) aan de hand van ruim 80 studies dat geconcludeerd kan worden dat opkomsten simpelweg hoger zijn bij 'spannende' verkiezingen. Omdat lokale politiek niet altijd tot de verbeelding spreekt en de kosten relatief hoog liggen ten opzichte van de baten, blijft de kiezer makkelijker thuis. Daarnaast is het feit dat landelijke media tijdens lokale verkiezingen meer aandacht besteed aan landelijke thema's en politici en slechts beperkt aandacht besteed aan lokale thema's en politici. Dit heeft logischerwijs eerder een positieve werking voor landelijke partijen dan voor lokale partijen (Boogers & Van Ostaaijen, 2010).

3.5 Van verklaring naar stemgedrag

Bovengenoemde verklaringen en factoren staan uiteraard niet op zichzelf. De verklaringen kunnen met elkaar interacteren voordat vervolgens een stem wordt uitgebracht (Boogers & Van Ostaaijen, 2010). Daarnaast is het feit dat lokale- en landelijke politiek zelden los wordt gezien door kiezers, waardoor deze factoren te allen tijde worden beïnvloed door de perceptie op landelijke politieke issues (Boogers & Van Ostaaijen, 2010). Ondanks dat deze verklaringen met elkaar kunnen overlappen en interacteren, betekent dit nog niet dat zij allen een even bijdrage leveren aan de

motivatie lokaal te stemmen. De mate waarin een verklaring doorslaggevend is, kan voor ieder individu verschillen. Boogers en Salome (2014) onderzochten in hoeverre thema's leidend zijn binnen lokale verkiezingen, respectievelijk werden 'Zorg en Welzijn' (69%), 'Veiligheid (37%), 'Werkgelegenheid in gemeente' (38%) en 'Onderhoud van leefomgeving' (33%) als belangrijkste gezien. De verwachting is dat ook deze thema's genoemd worden, de vraag is echter meer binnen welke verklaring voor motivatie deze vallen. Desalniettemin is de verwachting dat sociaalpsychologische lange termijnfactoren en rationele- en strategische factoren binnen dit onderzoek leidend zullen zijn in de motivatie lokaal te stemmen. Dit omdat de lokale partij Leefbaar Rotterdam wel degelijk als pragmatisch-rechts te typeren is en het kader waarbinnen iemand kiest vanuit de lange termijn mens- en maatschappijvisie voortkomt. In die zin is een switch van een landelijke partij vanaf de rechterflank op basis van gekrenkt vertrouwen voorstelbaar. Voor rationele- en strategische factoren geldt dat men naar verwachting een rationeel afgewogen keuze heeft gemaakt af te wijken van diens eerdere stemkeuze. Daarbij kan het feit dat Leefbaar Rotterdam sinds de oprichting de grootste partij in de stad is en verschillende periodes bestuurd heeft meewegen in die keuze.

3.6 Conceptueel model

Tabel 1 – conceptueel model

Hoofdstuk 4 – Methodologische verantwoording

In dit hoofdstuk wordt uiteengezet welke methoden gebruikt zijn voor dataverzameling en -analyse, vervolgens worden keuzes omtrent de steekproef toegelicht, wordt de operationalisering weergegeven en tot slot wordt toegelicht hoe de betrouwbaarheid en validiteit is geborgd.

4.1 Dataverzameling

Om de onderzoeksvraag *‘Welke motivatie hadden stemgerechtigde Rotterdammers die voorheen niet- of niet lokaal stemde dit tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 2022 wel te doen?’* adequaat te beantwoorden, worden kwalitatieve diepte-interviews afgenomen aan de hand van de typologie van een *casestudy*. Deze strategie leent zich om empirisch onderzoek te doen en rijke gegevens te verhalen omtrent houdingen en overtuigingen tegenover een hedendaags fenomeen (Creswell & Poth, 2017). Het fenomeen binnen deze *casestudy* is het uitbrengen van een stem op een lokale partij tijdens de gemeenteraadsverkiezing van 2022 te Rotterdam. De diepte-interviews kennen de vorm van een narratief-interview, waarbinnen de onderzoeker tracht middels verhalen een diepe betekenis- en het perspectief van het individu jegens een fenomeen te achterhalen (Creswell & Poth, 2017). Hierbinnen is het zaak de perceptie van de respondent op diens sociologische- en demografische verklaringen, sociaalpsychologische factoren en rationele- en strategische factoren om op een lokale partij te stemmen te achterhalen. Deze factoren kenmerken zich als typisch interpretatieve kwalitatieve benadering waarbinnen dataverwerving uitstekend de emotie, waarden, overtuigingen, ervaringen en overwegingen van een respondent kunnen worden achterhaald (Creswell & Poth, 2017). Waar mogelijk worden de interviews afgenomen in een rustige *face-to-face* setting. Dit heeft als voordeel dat de onderzoeker gemakkelijker een vertrouwensband kan opbouwen met de respondent, kan doorvragen en non-verbale communicatie kan analyseren (Beuving & Bouabid, 2022). Indien noodzakelijk of wenselijk vanuit de respondent kunnen de interviews gehouden worden via videobellen. Dit heeft als nadeel dat het lastiger is mimiek te analyseren, maar kent als voordeel dat geografische beperkingen geen rol spelen en binnen dit onderzoek de privacy van de respondent beter gewaarborgd kan worden (Janghorban, Roudsari & Taghipour, 2014).

4.2 Steekproef criteria

Voor dit onderzoek wordt getracht een steekproef van ten minste vijftien respondenten na te streven ($N > 15$). Hierbinnen staat echter niet het aantal respondenten, maar de kwaliteit van de beantwoording van de onderzoeksvraag centraal. Daarom wordt doorgedaan met het werven van respondenten tot het moment waarop verzadiging optreedt. Het punt van verzadiging is het punt waarop nieuwe respondenten geen nieuwe informatie meer opleveren (Creswell & Poth, 2017). Dit

uit zich wanneer opnieuw dezelfde structuren en tegenstrijdigheden uit de data voortkomen. De werving van respondenten verloopt aan de hand van doelmatigheid richting het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Binnen de context van dit onderzoek zal dat betekenen dat de steekproef zal bestaan uit Rotterdammers die voorheen niet op Leefbaar Rotterdam stemde, maar dit tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 2022 wel deden. Zoals eerder gesteld wordt binnen dit onderzoek gefocust op de Rotterdamse context. Leefbaar Rotterdam is niet de enige lokale partij die meedeed aan de gemeenteraadsverkiezingen, maar de andere partijen Jong Rotterdam, Socialisten 010, Beweging Armoedebestrijding Rotterdam en Wij Kleurrijk Rotterdam wisten geen zetels te bemachtigen (Gemeente Rotterdam, 2022). Daarnaast maakte de partij een koerswijziging, om 'nieuwe kiezers' aan te spreken. De keuze voor mensen die de eerste keer Leefbaar stemden is doelmatig aan het beantwoorden van de onderzoeksvraag. De keuze voor deze steekproef heeft als gevolg dat de afhankelijke variabele constant is. Alle respondenten zijn immers individuen die voor het eerst Leefbaar Rotterdam stemden. Er wordt namelijk ingezoomd op de motieven die hen tot dit fenomeen hebben gebracht. Zo wordt getracht te achterhalen wat de diepere betekenis van de onafhankelijke variabele, namelijk de motivatie voor het eerst lokaal te stemmen, is. Uiteraard heeft dit gevolgen voor de generaliseerbaarheid van dit onderzoek (zie paragrafen 4.4 en 4.5). Binnen deze steekproef wordt gezocht naar een heterogene verdeling in persoonskenmerken als leeftijd, geslacht, wijk en beroepsstatus om op die manier overeenstemming of tegenstellingen in deze te ontdekken (zie Bijlage A).

4.3 Analyse

Analyse van de kwalitatieve diepte-interviews zal gebeuren aan de hand van de zogeheten 'onderzoeksliaan' (Bijlage B) zoals beschreven door Boeije en Bleijenberg (2014). Deze 'onderzoeksliaan' biedt handvatten bij het analyseren van kwalitatieve data op deductieve wijze en modelleert het gegeven dat er continu vergelijkingen worden gemaakt tussen theorie en verzamelde data. Wanneer de interviews zijn afgenomen zullen deze worden getranscribeerd via een hulpprogramma om op deze manier de tijdsintensiviteit van het transcriberen niet te laten drukken op de kwaliteit van het onderzoek. Vervolgens zullen de getranscribeerde onderzoeken gecodeerd worden aan de hand van de operationaliseringstabel (*tabel 2*), waarbij binnen de verzamelde data op zoek wordt gegaan naar uitspraken die gelinkt kunnen worden aan indicatoren. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van het hulpprogramma ATLAS.ti. Binnen dit deductief coderingsproces wordt een code toegekend aan een uitspraak die terug te leiden is naar de theorie. Dit zal gebeuren aan de hand van een gesloten coderingsproces waarbij binnen analyse van de resultaten opzoek gegaan wordt naar codes die aansluiten theorieën omtrent sociologische- en demografische factoren, sociaalpsychologische factoren en rationele- en strategische factoren. Vervolgens zal op basis van

een overzichtelijke weergave van de resultaten op zoek worden gegaan naar patronen of tegenstellingen vanuit de data (Creswell & Poth, 2017).

4.4 Operationaliseringstabel

Variabele	Dimensie	Indicator
Sociologische- en demografische verklaringen	Persoonskenmerken	- Leeftijd - Geslacht
	Demografische kenmerken	- Woonplaats
	Sociaaleconomische kenmerken	- Opleiding - Werk - Lidmaatschap organisaties
Sociaalpsychologische factoren (Lange termijn)	Politieke interesse en betrokkenheid	- Volgen (lokaal) nieuws - Volgen (lokale) politiek - Politieke activiteit
	Positionering links-rechts as	- Identificatie 'rechts' - Identificatie 'midden' - Identificatie 'links' - Identificatie 'progressief' - Identificatie 'Conservatief' - Identificatie 'socialisme' - Identificatie 'Liberaal'
	Politiek vertrouwen/ cynisme	- Hoog vertrouwen - Gemiddeld vertrouwen - Laag vertrouwen

	Partij-identificatie	- Overeenkomstige normen - Overeenkomstige waarden
Sociaalpsychologische factoren (Korte termijn)	Beleidsvoorkeuren Persoonsvoorkeur/ lijsttrekkerschap	- Specifieke voorkeuren - Overtuiging o.b.v. campagne - Kennis - Aanspreken/ afkeer - Dienstbetoon
Rationele- en strategische factoren	Kosten-baten Strategisch	- Onderzoeksinspanningen - Stemwijzer - Verkiezingsprogramma's - Afwijking vorige stem - Winkansen - Coalitiekansen - Peilingen

Tabel 2 operationaliseringstabel

4.5 Betrouwbaarheid

Binnen betrouwbaar onderzoek leveren herhaalde metingen overeenkomstige resultaten op (Creswell & Creswell, 2018). Consistente en nauwkeurige uitvoering van gekozen methoden is hierbinnen cruciaal. Echter, zal binnen kwalitatieve onderzoek de kwalitatieve generaliseerbaarheid punt van discussie blijven, daar waar het door subjectiviteit voltallige generaliseerbaarheid lastig blijkt. Anderzijds ligt de kracht van kwalitatieve resultaten hem juist in momentopnamen waarbinnen onderzoek plaatsvindt of subjectiviteit van de resultaten, mits er te allen tijde juist gedocumenteerd wordt. Daarom worden er veelvuldig aantekeningen en documentaties gemaakt bij het afnemen van de interviews (Creswell & Creswell, 2018). Daarnaast wordt binnen dit onderzoek gebruikgemaakt van een aantal door Gibbs (2007) benoemde betrouwbaarheidsprocedures, namelijk: Transcripten worden uitvoerig gecontroleerd om te bezien dat deze geen duidelijke fouten of dubbelzinnigheden bevatten. Ook wordt het proces van coderen uitgevoerd door één onderzoeker, wat als voordeel

kent dat de codes niet onderhevig zijn aan *multi*-subjectiviteit. Als nadeel heeft dit dat er geen gebruikgemaakt wordt van een *intercoding process* waarbij meer onderzoekers elkaar juist controleren op consistentie binnen het coderen.

4.6 Validiteit

Validiteit verwijst naar de mate waarin de onderzoeker daadwerkelijk meet wat deze beoogd te meten en daarmee de bevindingen van de onderzoeker accuraat zijn (Creswell & Creswell, 2018). De validiteit is onder te verdelen in constructvaliditeit, interne validiteit en externe validiteit.

Binnen constructvaliditeit gaat het erom dat de vergaarde resultaten daadwerkelijk te koppelen zijn aan de vooraf opgestelde theoretische concepten (bijlage C). Toegepaste methoden om constructvaliditeit te waarborgen zijn het nastreven van een *thick description*, waarbij werving van respondenten gebeurt tot verzadiging optreedt. Ook is het eerste interview gebruikt als zijnde *pilotinterview*, waarbij getest is of de opgestelde conceptualisatie de beoogde resultaten oplevert. Daarnaast kan een bedreiging van de constructvaliditeit de *bias* van de onderzoeker zijn. Daarom is deze in hoofdstuk 6 expliciet gemaakt.

Binnen interne validiteit staat de nauwkeurigheid waarmee het effect van de afhankelijke op de onafhankelijke variabele wordt gemeten centraal (Creswell & Creswell, 2018). Binnen het conceptueel model zijn de afhankelijke variabele de sociaal- demografische verklaringen, sociaalpsychologische factoren en rationele- en strategische factoren. De onafhankelijke is de motivatie voor het eerst op een lokale partij te stemmen. Omdat deze relatie breed onderzocht is in bestuurskundige en politicologische literatuur en wordt toegepast op de in dit onderzoek centraal staande casus, wordt ervan uitgegaan dat de interne validiteit op orde is. Dit kan worden gezien als methode van triangulatie, daar waar er zowel analyse van eerder documentatie als gegevensverzameling via interviews plaatsvindt.

Daarnaast is gekeken naar de externe validiteit, namelijk de mate waarbinnen bevindingen te generaliseren zijn naar andere contexten of situaties (Creswell & Creswell, 2018). De verwachting is dat dit onderzoek binnen de Rotterdamse context te generaliseren is. Echter, zijn conclusies door de specificiteit van de casus naar verwachting niet- tot nauwelijks te generaliseren voor andere (lokale) contexten. Dit heeft alles te maken met het feit dit onderzoek een casusbeschrijving van een specifieke steekproef is. Het feit dat de afhankelijke variabele constant is, en dit onderzoek ingaat op de redenatie binnen de onafhankelijke variabele. Omdat een andere context andere randvoorwaarden en motieven met zich meebrengt, zal het uitvoeren van dit onderzoek binnen een andere context te allen tijde andere resultaten opleveren.

4.7 Ethische overwegingen

Verkiezingen in Nederland zijn vrij, eerlijk, betrouwbaar en geheim (Bijleveld-Schouten, z.d.). Dit is van invloed op de ethische overwegingen binnen dit onderzoek. In Nederland is, na het uitbrengen van de stem, deze niet te herleiden is naar een persoon. Binnen dit onderzoek is dit wel het geval, daar waar een respondent aangeeft waarop deze gestemd heeft tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 2022. Om die reden worden alle respondenten geanonimiseerd. Daarnaast dienen zij een toestemmingsformulier (Bijlage D) in te vullen welke uit privacyoverwegingen op een USB-stick wordt bewaard en alleen op aanvraag fysiek overhandigd kan worden.

Hoofdstuk 5 – Resultaten & discussie

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste resultaten omtrent de motivatie van mensen om voor het eerst op een lokale partij, meer specifiek op Leefbaar Rotterdam, te stemmen. Die motivatie kan zoals eerder beschreven verklaard worden vanuit sociologische- en demografische verklaringen, sociaalpsychologische lange termijnfactoren, sociaalpsychologische korte termijnfactoren en rationele- en strategische factoren en zal daarom beschreven worden aan de hand van de eerder gestelde deelvragen. Per verklaring zal getracht worden de mate van beïnvloeding uiteen te zetten. Daarnaast is tijdens dit onderzoek, dat emergent van aard is, gebleken dat als toevoeging op deze factoren ook *push*- en *pull*factoren van belang zijn.

5.1 In hoeverre beïnvloeden sociaal- demografische verklaringen de motivatie om lokaal te stemmen?

De sociologische- en demografische factoren zijn zoals eerder gezegd voornamelijk descriptief van aard. Het vinden van een heterogene verdeling van respondenten bleek moeizamer dan vooraf gedacht. Met name jongvolwassen Rotterdammers (<30 jaar) reageerden op de oproep deel te nemen aan het onderzoek. Wat betreft spreiding door de stad zijn, op twee respondenten uit Hillegersberg en Hoogvliet na, met name respondenten van binnen de 'ring' (Bijlage E) geïnterviewd. Binnen deze ring was spreiding op wijkniveau wel degelijk aanwezig. Echter, kan op basis van deze diffuse spreiding de motivatie voor het eerst op Leefbaar Rotterdam te stemmen niet worden verklaard. Wel viel op dat, zoals beschreven door Jansen en Korsten (2003), binding aan buurt of stad als geheel van toepassing is. Met name het gevoel van Rotterdammer zijn speelt hierbinnen een rol, zo stelt een respondent bijvoorbeeld:

'Ja ik voel me nu gewoon Rotterdammer, ik bedoel, ik heb hier werk, woon hier dan vind ik het ook belangrijk dat je weet wat er in je eigen stad speelt.' – Respondent 2

Binnen de sociologische- en demografische verklaringen kan het lidmaatschap van organisaties of een groep eveneens een rol spelen ter motivatie van de stemkeuze. De mate waarin iemand geïntegreerd is binnen deze groep of organisatie kan namelijk ertoe leiden dat bij het uitbrengen van een stem de loyaliteit van de groep wordt uitgedrukt (Boogers & Van Ostaaijen, 2010). Opvallend was dat veel van de geïnterviewde respondenten lid waren van een politieke organisatie. Van de dertien geïnterviewde respondenten waren er zeven lid van Leefbaar Rotterdam. De belangrijkste reden hiervoor was dat zij hun lidmaatschap als extra steunbetuiging zagen. Eén van hen was actief lid, twee van hen bezochten weleens evenementen en de overige leden waren meer passief lid. Vijf van hen waren eveneens lid van de landelijke partij JA21, waarvan voormalig Leefbaar-lijsttrekker Joost Eerdmans nu fractievoorzitter is. Eén respondent was lid van een partij

binnen de universiteitsraad. Nog één respondent was lid van de JOVD, jongerenpartij van de VVD, waarmee met een stem op Leefbaar juist niet de loyaliteit van de groep is uitgedragen. Op drie respondenten na, gaven allen binnen in ieder geval één van deze lidmaatschappen over politiek te praten.

Daarnaast praatten alle respondenten met familie en vrienden over politiek. Waar dit met familie over het algemeen overeenstemming van politieke oriëntatie was, was dit binnen de vriendengroep vaak minder. Zo gaf een respondent aan met haar vader op één lijn te liggen qua politieke interesse:

‘Met mijn ouders praat ik er ook wel over, vooral met mijn vader ... we zijn daar allebei in geïnteresseerd, lezen de krant en dan zien we iets en dan praten we daarover met elkaar of we het eens zijn of niet, en dat is meestal het geval.’ – Respondent 8

Maar met haar beste vriendin worden discussies liever vermeden om botsing te voorkomen:

‘De beste vriendin van mij die is best wel links. Dan praten we wel over politiek, en zijn er soms ook wel dingen waarbij we overeenkomen. Maar toch, ondanks dat proberen we altijd de discussies te mijden wanneer dat kan.’ – Respondent 8

Wat dat betreft kan gesteld worden dat bij het uitbrengen van de stem eerder de loyaliteit van de familie wordt uitgedragen en niet die van de vriendengroep.

5.2 In hoeverre beïnvloeden sociaalpsychologische lange termijnfactoren de motivatie om lokaal te stemmen?

Sociaalpsychologische lange termijnfactoren liggen zoals eerdergenoemd vast in iemands mens- en maatschappijvisie. Deze factoren bepalen in ieder geval het kader waarbinnen iemand stemt, de partijkeuze kan daarbinnen nog fluctueren. Daarnaast stellen Boogers en Van Ostaaijen (2010) dat partij-identificatie, politiek vertrouwen, politieke interesse, -betrokkenheid en positionering op de links-rechts as hierbij van belang is. Wat plaatsing op de links-rechts as betreft valt te constateren dat elf van de dertien respondenten zichzelf als rechts omschrijft. De variatie hierbinnen is dat een aantal respondenten zich meer liberaal noemt, waar anderen zich meer conservatief achten. Dit sluit aan bij het gegeven dat waar lokale partijen zich over het algemeen niet duidelijk laten positioneren (Van Ostaaijen, 2012), Leefbaar Rotterdam wel degelijk als pragmatisch-rechts aan te merken is (Rijnmond, 2023).

Overigens is het niet zo dat alle respondenten zichzelf rechts noemen. Respondent 2 geeft aan op economische thema's wel rechts te zijn, maar op maatschappelijke thema's veelal linkse standpunten inneemt. Respondent 6 geeft aan landelijk- en voorheen altijd links gestemd te hebben,

maar op basis van de aanpak van thema's die zij nu belangrijk acht, Leefbaar Rotterdam stemde. Dit valt meer onder korte termijnfactoren te rekenen (zie paragraaf 5.3).

Naast positionering op de links-rechtsschaal is de mate van politieke interesse en -betrokkenheid een belangrijke graadmeter binnen sociaalpsychologische lange termijnfactoren (Boogers & Van Ostaaijen, 2010). Hierbinnen zijn mensen die op de hoogte blijven van lokale thema's middels het consumeren van regionale kranten eerder geneigd op lokale partijen te stemmen (Van Ostaaijen et al., 2019). Van de dertien geïnterviewde respondenten geven er elf aan in ieder geval gemiddeld, dan wel actief op de hoogte te zijn van lokale thema's en politieke keuzes die daarbinnen worden gemaakt. Twee respondenten geven aan zich niet zozeer bezig te houden met thema's en politieke keuzes buitenom verkiezingstijd. De vijf respondenten die aangeven actief op de hoogte te zijn van wat zich in de stad afspeelt geven allen aan daarvoor lokale media te raadplegen. Zo stelt een respondent:

'Nou, ik probeer het bij te houden door de krant te lezen. Ik zie natuurlijk ook veel *posts* van Leefbaar voorbijkomen, het nieuws Rijnmond, dat zie ik ook wel voorbijkomen. Ja, daar probeer ik me wel mee bezig te houden.' – Respondent 7

Daarnaast is de mate van politiek vertrouwen een belangrijke sociaalpsychologische lange termijnfactor. Te weten dat Otjes (2018) eerder een verband tussen politiek wantrouwen en stemmotivatie voor lokale partijen aantoonde, kan daar waar negen van de dertien respondenten aangaf een laag vertrouwen te hebben in de landelijke politiek, hun stem op Leefbaar deels verklaard worden. Opvallend daarbinnen is dat zij, op één respondent na, allen aangaven wél vertrouwen te hebben in de lokale politiek. De respondent die ook niet zozeer vertrouwen had in de lokale politiek, gaf aan dat dit kwam door de geringe invloed die gemeenten hebben binnen grote thema's. Voor degene die wel vertrouwen hadden, had dit als voornaamste reden de staat van dienst die Leefbaar Rotterdam binnen de stad heeft gehad. Zo stelde een respondent:

'Het is niet voor niets dat Leefbaar vandaag de dag nog zo aanwezig is in Rotterdam, je ziet het aan dingen. De wijken knappen op, er worden projecten opgepakt, in oplossingen gedacht en ook daadwerkelijk oplossingen verzonnen' – Respondent 3

De constatering dat Leefbaar Rotterdam in deze ook een zekere aantrekkingskracht heeft en de stem niet slechts toe te wijden is aan de afkeer tegen landelijke politiek. Dit duidt op de theorie van *push-* en *pull*factoren (zie paragraaf 5.4). Daarnaast hadden niet alle respondenten een laag vertrouwen in de landelijke en/of lokale politiek. Drie respondenten geven aan ook enig vertrouwen te hebben in landelijke politiek, ondanks zij ook elementen van gekrenkt vertrouwen noemen zoals

schandalen die zich hebben voorgedaan. De redenatie is hier meer dat zij erop vertrouwen dat ieder individu het beste voor heeft met het land, op diens eigen manier.

Afsluitend is partij-identificatie van belang in de reeks van sociaalpsychologische lange termijnfactoren. Volgens Emmen (2017) is dit een normatieve benadering die ervan uitgaat dat de kiezer eerder geneigd is te stemmen op een partij die diens normen en waarden uitdraagt. Er kwamen een hoop waarden naar voren die mensen herkende in Leefbaar Rotterdam als partij, denk bijvoorbeeld aan vrijheid, veiligheid, verantwoordelijkheid, betrouwbaarheid en consistentie. Echter werd 'daadkracht' (zes keer) het vaakst genoemd. Leefbaar Rotterdam wordt met name gezien als een partij van problemen aanpakken, zo stelde een respondent:

'Je moet actie nemen op de grote lijnen en niet alleen op de kleine dingen die jaarlijks kunnen veranderen. En dat is wat Leefbaar Rotterdam in mijn ogen goed doet. Een daadkrachtige partij van niet lullen maat poetsen, om het zo te zeggen' – Respondent 4

5.3 In hoeverre beïnvloeden sociaalpsychologische korte termijnfactoren de motivatie om lokaal te stemmen?

Naast sociaalpsychologische lange termijnfactoren bestaan de korte termijnfactoren, welke gestoeld zijn op acute thema's voor de kiezer of de voorkeur voor personen (Boogers & Van Ostaaijen, 2010). Doordat lokale partijen inspelen op lokale, tastbare, thema's kunnen zij goed inhaken op korte termijnvoorkeuren van de kiezer (Achterberg, 2004). Eerder werd al genoemd dat Respondent 6 afweek van haar gewoonte om links te stemmen door de specifieke aandacht voor mensen die hoogbegaafd zijn of autisme hebben. Maar wat in het oog sprong is dat acht van de dertien respondenten veiligheid als belangrijkste reden noemende om Leefbaar Rotterdam te stemmen.

'Kijk, ik vind vergroening ook belangrijk en dan kun je misschien beter op D66 stemmen dan op Leefbaar. Eerlijk gezegd is Leefbaar toch een beetje een asfaltpartij, maar ik vind veiligheid gewoon veel belangrijker. Ik geloof bijvoorbeeld dat we handhaving sterk moeten verbeteren en daar staat Leefbaar pal achter.' - Respondent 2

'Ja zeker, ik heb bewust op Leefbaar gestemd omdat zij punten zoals veiligheid en de politie hoog in het vaandel hebben. Dat zijn toch de kernwaarden van de partij en daarmee staan zij bij mij stip bovenaan.' - Respondent 4

Echter, is lastig te onderscheiden of veiligheid in de context van korte termijnfactoren gezien moet worden, of meer toe te kennen is aan bijvoorbeeld rationele factoren. Respondent 2 geeft bijvoorbeeld aan een daadwerkelijke afweging gemaakt te hebben. Respondent 4 geeft impliciet aan

dat de partij die veiligheid het hoogst in het vaandel heeft staan voor hem de voorkeur geniet, waarmee hij wel gestemd heeft op basis van korte termijnfactoren.

Naast veiligheid werd nog een verscheidenheid aan andere onderwerpen genoemd zoals dakloosheid, horeca, aandacht voor de kernen en het standpunt over migratie en integratie. Deze vielen echter in het niet bij veiligheid.

Naast thema's kunnen persoonsvoorkeuren ook een rol spelen bij het maken van de stemkeuze. In de lokale context betekent dit niet zelden dat wordt gestemd op een persoon die zij kennen (Boogers & Van Ostaaijen, 2010). Dit bleek bij zes van de dertien geïnterviewde respondenten het geval, waarvan bij twee het 'kennen' het meer zat in de persoon weleens gesproken te hebben in aanloop naar de verkiezingen en op basis van dit gesprek overtuigd geraakt te zijn en bij de vier anderen betrof het een meer persoonlijke relatie. De theorie van Boogers en Van Ostaaijen (2010) omtrent het stemmen op basis van een persoonlijke relatie lijkt daarmee hout te snijden. Echter, gaf geen van de respondenten aan dat zij slechts op basis van een persoon hadden gestemd, maar gaven zij allen aan in eerste instantie op de partij en vervolgens een persoon op de lijst stemden. Dit bevestigt de theorie van Boeijs en Salome (2014) welke Boogers en Van Ostaaijen (2010) tegenspreken wat betreft het belang van stemmen op basis van een persoons*bias*. Dit kan op haar beurt weer te maken hebben met de grootte van de gemeente. Drie respondenten gaven aan op een specifiek persoon gestemd te hebben mede op basis van dienstbetoon. Zes respondenten gaven aan op de lijsttrekker gestemd te hebben, waarvan twee respondenten aangaven dit uit overtuiging gedaan te hebben. De overige deden dit uit gemak of het feit dat zij meer op het 'merk Leefbaar' stemden. Daarmee lijken persoonskenmerken wel een rol gespeeld te hebben, maar geen van de respondenten stemde slechts op een persoon.

5.4 In hoeverre beïnvloeden rationele- en strategische verklaringen de motivatie om lokaal te stemmen?

Binnen de laatste verklaring, welke gestoeld is op theorieën omtrent de 'homo economicus', maakt men een goed doordachte stemkeuze op basis van eigenbelang (Geys, 2006). Ondanks de verwachting was dat mensen die afwijken van hun voorgaande keuze dit deden op basis van lastige rationeel afgewogen dilemma's, bleek dat de stem op Leefbaar voor de meeste respondenten (acht van dertien) vanzelfsprekend was. Respondent 2 gaf daarentegen aan wel degelijk op basis van rationele overwegingen op Leefbaar Rotterdam gestemd te hebben, daar waar hij het niet in alle standpunten kon vinden. Na het lezen van verschillende verkiezingsprogramma's van in ieder geval Leefbaar, VVD en D66 en het maken van verschillende stemwijzers als bekrachtiging liet hij zijn veiligheidsstandpunt prevaleren boven overige standpunten.

Respondent 11 komt naar eigen zeggen uit een typisch VVD-gezin, maar heeft op basis van het thema wonen en historische sentimenten, meer specifiek de associatie met Fortuyn, op Leefbaar gestemd. Zijn woonstandpunt lijkt hierbij een typisch doordachte keuze op basis van eigenbelang, daar waar hij aangeeft regelmatig discussies met zijn vader te hebben over het feit dat hij ondanks een vast salaris binnen de huidige woningmarkt geen huis kan kopen. Daarnaast geven Respondent 4 en Respondent 5 aan kort andere partijen (VVD, CDA) bekeken te hebben, maar de keuze voor Leefbaar voor hen logischer was.

Waar Boogers en Van Ostaaijen (2010) aangeven dat strategisch stemmen een motivatie kan zijn op een partij te stemmen lijkt dit bij geen van de respondenten het geval. Zij geven allen aan wel de verwachting gehad te hebben dat Leefbaar de grootste kon gaan worden, maar lieten hun stem meer door ideologische of praktische zaken leiden. De verwachting van respondenten dat Leefbaar de grootste zou worden sluit aan bij de theorie van Krupers en Van de Lagemaat (2013), waarbij voor het uitbrengen van een strategische stem er een duidelijke winststrijd moet zijn. Dit was niet het geval

Afsluitend viel op dat alle geïnterviewde Rotterdammers praktisch- tot hoogopgeleid waren, momenteel afrondende waren wat betreft studie of fulltime werkten. Dit sluit aan op de theorie van Roeters (2013) dat mensen met een hoger opleidingsniveau minder cognitieve limitatie hebben, waarmee zij beter in staat zijn rationele keuzes te maken.

5.5 Push- & pullfactoren als bredere verklaring politiek vertrouwen?

In paragraaf 5.3 werd al aangesneden dat een stem op een lokale politieke partij niet slechts toe te kennen is aan het wantrouwen van de kiezer richting 'Den Haag', maar een lokale partij ook kenmerken heeft deze kiezer aan te spreken en vast te houden. Dit sluit goed aan bij theorie over *push-* en *pull*factoren zoals beschreven door Otjes (2018). Enerzijds wordt de kiezer weggeduwd bij de gevestigde politieke, anderzijds wordt deze juist aangetrokken door kenmerken van de lokale partijen.

Allereerst schetst Otjes (2018) dat er een reeds aangetoond verband is tussen politiek wantrouwen jegens 'gevestigde partijen' en stemmotivatie voor onafhankelijke lokale partijen. Ook Lago en Martinez (2011) verklaren het succes van lokale partijen in Spanje aan de hand van onafhankelijke regionale partijen die zijn opgericht uit onvrede jegens de gevestigde orde. Dit correspondeert met het beeld dat veel lokale Nederlandse partijen kunnen worden gezien als 'protestpartijen' (Otjes, 2018). Dit sluit aan bij het eerdergenoemde dat onlangs ideologische verschillen, vrijwel alle lokale partijen overeenkomsten vinden in het hebben van een anti-establishment karakter (Van Ostaaijen, 2012). Otjes (2018) stelt dan ook vast dat kiezers met een

laag vertrouwen in gevestigde politieke partijen, meer geneigd zijn op onafhankelijke lokale partijen te stemmen. Zo stelt een respondent:

‘Laat ik het zo zeggen, ik heb vertrouwen in het huidige College van B&W in Rotterdam... Ik heb minder vertrouwen nu in de landelijke politiek, maar dat komt echt door bepaalde partijen en omdat er te veel overlap zit met het vorige kabinet.’ – Respondent 9

Onafhankelijke lokale partijen zijn echter niet slechts protestpartijen. Zij laten zich ook kenmerken door een ‘lokalistische’ oriëntatie (Otjes, 2018). Daarbinnen zijn deze in staat specifieke behoeften van de gemeenschap te vertegenwoordigen, waarbij zij niet afgeremd worden door limitaties vanuit landelijke afdelingen. Het gegeven dat onafhankelijke lokale partijen meer identificatie bieden met de gemeenschap en lokale thema’s zorgt ervoor dat deze zich inzet voor een grotere lokale autonomie. Dit ‘lokalistische’ karakter is een typische *pullfactor* waarbij de kiezer zich aangetrokken voelt tot de lokale partij (Otjes, 2018). Zo stelt een respondent:

‘Nou, Ik denk het wel, Omdat in die zin Leefbaar niet heeft te kijken naar hun moederpartij of een grotere landelijke partij die daar ook aan de knoppen zitten. Ik kan me voorstellen dat als je de VVD hebt, ja, Je moet toch enigszins rekening houden met het kabinet waar ze inzitten?’ – Respondent 7

Een andere respondent stelt:

‘VVD heeft ook een beetje dat geheimzinnige over zich heen, het vooral in de achterkamertjes doen in plaats van zeggen waar het op staat. En Leefbaar heeft dat wel gewoon.’ – Respondent 12

H6 - Conclusie & aanbevelingen

6.1 Conclusie

Binnen dit onderzoek is getracht de onderzoeksvraag *‘Welke motivatie hadden stemgerechtigde Rotterdammers die voorheen niet- of niet lokaal stemde dit tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 2022 wel te doen?’* adequaat te beantwoorden. Stemmotivatie algemeen is te verklaren aan de hand van zowel vermogende als psychologische factoren. Deze psychologische factoren zijn verder onder te brengen in sociologische- en demografische verklaringen, sociaalpsychologische factoren en rationele- en strategische factoren. Zoals eerder gesteld is het niet zo dat deze factoren onafhankelijk van elkaar de motivatie op een lokale partij te stemmen beïnvloeden, maar er bestaat overlap en verwevenheid van deze factoren.

Sociaal-demografische verklaringen lijken de motivatie voor het eerst op de lokale partij Leefbaar Rotterdam te stemmen nauwelijks te beïnvloeden. Door de heterogene spreiding van geïnterviewde respondenten kan niet worden gesteld dat binding aan een bepaalde buurt de motivatie lokaal te stemmen kan verklaren. Wel komt het gevoel van ‘Rotterdammer zijn’ nadrukkelijk naar voren. Rotterdammers die voor het eerst op Leefbaar stemden, vonden het met name belangrijk op de hoogte te zijn van wat zich in de stad afspeelt. Wat betreft het lidmaatschap van groepen of organisaties viel op dat veel respondenten tevens lid waren van Leefbaar Rotterdam en daarmee logischerwijs loyaliteit van lidmaatschap van de groep uitdrukten in hun stemgedrag, (Boogers & Van Ostaaijen, 2010). Binnen het lidmaatschap van de ‘vriendengroep’ wordt loyaliteit niet uitgedrukt in het stemgedrag, daar waar er regelmatig frictie tussen vrienden optreedt. Dit terwijl binnen families wel vaak overeenstemming is in politieke voorkeur en dit vaak leidt tot overeenstemmend stemgedrag, waarmee gesteld kan worden dat de loyaliteit van de familie als groep wel wordt uitgedrukt.

Sociaalpsychologische lange termijnfactoren, welke vastliggen in iemands mens- en maatschappijvisie, verklaren in zekere mate de motivatie van mensen op een lokale partij te stemmen. Zo kan gesteld worden dat kiezers die zich affiliëren met lokale thema’s eerder geneigd waren op Leefbaar Rotterdam te stemmen, wat aansluit bij de theorie van Boogers en Van Ostaaijen (2010). Daarnaast zijn respondenten die vaker regionaal nieuws, zoals het AD Rotterdams Dagblad, RTV Rijnmond en in mindere mate Dagblad010, consumeren eerder geneigd om op Leefbaar Rotterdam te stemmen, wat aansluit bij de theorie van Van Ostaaijen et al. (2019). Wat betreft plaatsing op de links-rechtsschaal viel op dat, waar lokale partijen gewoonlijk zich niet duidelijk in laten delen op de linksrechtsschaal, kiezers van Leefbaar Rotterdam zich wel degelijk rechts op het

spectrum plaatst. Dit is in lijn met het gegeven dat Leefbaar Rotterdam als pragmatisch-rechts beschouwd kan worden (Rijnmond, 2023).

Een andere belangrijke sociaalpsychologische pijler voor lokale stemmotivatie is het politiek vertrouwen van de respondent. Zoals Boogers, et al. (2007) stellen zijn kiezers met een laag politiek vertrouwen in gevestigde landelijke partijen eerder geneigd op autonome lokale partijen te stemmen. Gesteld kan worden dat nieuwe kiezers van Leefbaar inderdaad een laag vertrouwen hadden in gevestigde landelijke partijen. Echter, kan worden geconcludeerd dat het zij niet slechts door *push*factoren worden gedreven om op Leefbaar te stemmen, maar Leefbaar ook zekere *pull*factoren kent waarmee deze kiezers aan zich bindt. Dit uit zich in het feit dat Leefbaar als autonome lokale partij niet ‘afgeremd’ wordt door de landelijke afdeling en deze een sterk ‘lokalistisch’ karakter kent, waarbij de focus op lokale thema’s ligt.

Daarnaast valt op dat, waar partij-identificatie met name een rol speelt bij landelijke partijen, deze binnen de Rotterdamse context wel degelijk ook van kracht is als het Leefbaar Rotterdam betreft, dit sluit aan op ontwikkelingen zoals beschreven door Emmen (2017). Partij-identificatie, wat een typisch normatieve benadering is, wordt in het geval van Leefbaar Rotterdam teruggezien in waarden als daadkracht en betrouwbaarheid. Leefbaar wordt door nieuwe kiezers daarnaast gezien als een partij die daad bij woord voegt en consistent in opvatting is.

Naast sociaalpsychologische lange termijnfactoren kan motivatie lokaal te stemmen ook ontleend worden aan sociaalpsychologische korte termijnfactoren. Daar waar vrijwel alle respondenten aangaven veiligheid te zien als voornaamste reden op Leefbaar te stemmen is dit voor nieuwe kiezers hét belangrijkste thema om op Leefbaar Rotterdam te stemmen. Echter, kan bediscussieerd worden of in alle gevallen terug te leiden is naar sociaalpsychologische korte termijnfactoren. Respondenten gaven aan in Leefbaar de enige partij te zien met de stellingname die bij hen aansloot, wat ook gezien kan worden als vorm van rationele motivatie. Wanneer een andere partij meer op het thema veiligheid acteerde hadden zij immers waarschijnlijk op deze gestemd. Wat betreft de voorkeur voor personen valt te concluderen dat hierin geen eenduidige voorkeur te trekken is. Waar de één op een kennis stemt, stemt de ander op een persoon vanwege diens bewezen diensten. En waar de één vol overtuiging op de lijstrekker stemt, doet de ander dat omdat het ‘merk Leefbaar’ prevaleert. Daarnaast kan geconcludeerd worden dat geen respondent slechts op een persoon stemde, maar altijd eerst op de partij stemde en vervolgens een motivatie had om op een persoon te stemmen.

Wat betreft rationele- en strategische factoren blijken rationele factoren in enige mate van invloed voor de motivatie voor het eerst op Leefbaar te stemmen. Zoals eerder aangegeven, stelden

respondenten immers op Leefbaar te stemmen door het veiligheidsstandpunt. Er heeft daarbij vergelijking plaatsgevonden met andere partijen, die minder bij de gerieven aansloten. Als er een partij was die veiligheid hoger in het vaandel had, hadden zij naar alle waarschijnlijkheid op deze partij gestemd. Van strategisch stemmen of een bewuste keuze op basis van de verwachting van coalitiedeelname was geen sprake.

6.2 Beantwoording hoofdvraag

De centrale vraag binnen dit onderzoek luidt:

‘Welke motivatie hadden stemgerechtigde Rotterdammers die voorheen niet- of niet lokaal stemde dit tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 2022 wel te doen?’

Gesteld kan worden dat deze motivatie voornamelijk gelegen is in de sociaalpsychologische lange- termijnfactoren. Mensen die voorheen niet op de Rotterdamse lokale partij Leefbaar Rotterdam stemden, deden dit tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 2022 met name op basis van hun mens- en maatschappijvisie, omdat zij zichzelf als rechts zagen, hun lage politiek vertrouwen en partij-identificatie. Daarbinnen is de discrepantie tussen lokaal politiek vertrouwen en landelijk politiek vertrouwen opvallend, want waar landelijke partijen deze kiezers weggeduwd hebben, is Leefbaar Rotterdam erin geslaagd deze kiezers naar zich toe te trekken en te binden. Veel van deze nieuwe kiezers waren immers ook lid van de partij.

Daarnaast is, aan het belang wat gehecht is aan het thema veiligheid bij het uitbrengen van deze stem, ook te concluderen dat de motivatie voor het eerst op de lokale partij Leefbaar Rotterdam te stemmen voortkomt uit sociaalpsychologische korte termijnfactoren en rationele factoren. Veiligheid kan hierbinnen in een aantal gevallen terug beredeneerd worden naar sociaalpsychologische korte termijnfactoren en in een aantal gevallen naar rationele factoren. Binnen deze motivatie waren sociologische- en demografische factoren minder van belang, al valt te stellen dat bij het uitbrengen in sommige gevallen de loyaliteit van de groep wordt uitgedrukt. Daarnaast speelt ‘het gevoel Rotterdammer te zijn’ mee.

6.3 Aanbevelingen

Daar waar men Leefbaar Rotterdam kiest op basis van sociaalpsychologische lange termijnfactoren, dient het ideologisch verschil met concurrerende landelijke partijen groot te zijn. Hierbinnen is het veiligheidsstandpunt veruit het belangrijkste, daar waar de nieuwe kiezer voornamelijk op Leefbaar Rotterdam stemde omdat dit de enige partij was waarbij het veiligheidsstandpunt bij de gerieven aansloot. Overigens deed niet iedere respondent dit op basis van sociaalpsychologische factoren, maar gebeurde dit eveneens op basis van rationele factoren. In die zin kan aanbevolen worden binnen de campagne extra aandacht te vestigen op het veiligheidsstandpunt om nieuwe kiezers aan

te spreken. De nieuwe kiezer consumeert, evenals de huidige kiezer, lokale nieuwsbladen. Zichtbaarheid en advertentie hierin zijn dus aan te bevelen.

Daarnaast is binnen de sociaalpsychologische lange termijnfactoren het politiek vertrouwen belangrijk. Waar de nieuwe kiezer aangeeft een laag vertrouwen in de landelijke politiek heeft dient inzichtelijk gemaakt te worden welke landelijke partij de grootste concurrent is en op basis daarvan in te spelen op het fluctuerende landelijke vertrouwen. De meeste respondenten die voorheen op een landelijke partij gestemd hebben, stemden op de VVD. De verwachting is dan ook dat deze als grootste landelijke concurrent kan worden beschouwd. Waar de nieuwe Leefbaar Rotterdam kiezer bij de VVD weggaat op basis van *push*factoren, moet deze ook aan de partij worden gebonden op basis van *pull*factoren. Extra belangrijk hierbinnen is om in acht te nemen dat de nieuwe Leefbaar-kiezer vaak onder de 30 jaar oud is.

Afsluitend is het 'lokalistische' karakter, ook bij Leefbaar Rotterdam een belangrijk element. Nieuwe kiezers zien de partij immers als autonome partij die niet kan worden afgeremd door een landelijke afdeling, waarbij zij lokale thema's hoog in het vaandel hebben en er echt voor de Rotterdammer zijn. Daarbij komt dat Leefbaar Rotterdam wordt gezien als partij die daadkrachtig en betrouwbaar is. Het is daarom van groot belang deze status vast te houden om nieuwe kiezers aan te spreken.

6.4 Kritische reflectie

Binnen de kritische reflectie wordt ingegaan op eventuele zwaktes van het onderzoek, binnen het ophalen van resultaten en met betrekking tot de analyse en verwerking van resultaten.

Te beginnen bij de onderzoeker zelf, welke zelf actief lid is van de partij Leefbaar Rotterdam en tevens wijkraadslid is namens de partij. Ondanks alle pogingen met een zo objectief mogelijke blik naar zaken te kijken kan dit enige mate van *information bias* met zich meegebracht hebben. Met name in de analyse en verwerking van resultaten, waarbij mogelijk voorafgaande verwachtingen zwaarder hebben gewogen dan onverwachte constatering.

Daarnaast is een mogelijke zwakte van dit onderzoek dat er slechts één respondent gevonden is welke in 2018 woonachtig in Rotterdam was en niet op Leefbaar stemde. Dit ondanks herhaaldelijke oproepen op sociale media, advertenties in 270.000 verspreide kranten en vermeldingen op partijevenementen. De groep waarnaar voorafgaand is gezocht kan simpelweg te klein zijn. Ook gezien het gegeven dat Leefbaar Rotterdam 0,4% verloor in 2022 ten aanzien van 2018 (Gemeente Rotterdam, 2022). Daarom is eveneens een beroep gedaan op respondenten die in 2018 in andere gemeenten woonden en daar wel op lokale afdelingen van landelijke partijen stemden, of respondenten die in 2018 nog niet stemgerechtigd waren. Dit kan een versterkend effect gehad

hebben op het belang sociaalpsychologische lange termijnfactoren. Respondenten gaven immers aan dat er in de gemeente waar zij eerder woonachtig waren geen rechtse lokale partij was.

Afsluitend is een mogelijke zwakte de timing van de uitvoering van het onderzoek. De gemeenteraadsverkiezingen van 2022 zijn inmiddels bijna twee jaar geleden, waar onderhand ook Provinciale Staten- en Tweede Kamerverkiezingen de revue gepasseerd zijn. Leefbaar Rotterdam levert daarnaast al anderhalf jaar drie wethouders aan het college, waardoor effecten waarom mensen Leefbaar stemden zichtbaar geworden kunnen zijn. Dit kan de perceptie op motivaties van twee jaar geleden beïnvloeden.

6.5 Wetenschappelijke reflectie

Binnen academische literatuur zijn er vele theorieën omtrent stemmotieven welke toepasbaar zijn binnen de lokale context. Er is voor de theorie van Boogers en Van Ostaaijen (2010) gekozen omdat deze eerder effectief gebleken is binnen de lokale context. Een zwakte van dit onderzoek kan zijn dat de keuze voor andere theorieën tot andere resultaten kunnen leiden. Desalniettemin gaf de gekozen theorie voldoende handvatten om tot de kern van motivatie te komen en kon deze middels de operationalisering en kwalitatieve diepte-interviews (Bijlage C) in kaart worden gebracht.

Dit onderzoek tracht daarmee bij te dragen aan de academische kennis over stemmotieven, meer specifiek binnen de lokale context. Dit onderzoek verklaart waarom mensen die voorheen niet- of niet lokaal stemde, dit tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 2022 in Rotterdam wel deden. Door de specificiteit van deze casus is deze niet te generaliseren naar andere contexten dan de Rotterdamse. Vervolgonderzoek moet een breder beeld schetsen om stemmotieven te verklaren binnen andere gemeenten. Daarnaast kan vervolgonderzoek zich meer richten op sociologische- en demografische factoren op wijkniveau, daar waar er op basis van het huidige aantal respondenten geen conclusies over deze factoren kunnen worden getrokken.

Bijlagen

Bijlage A – Geïnterviewde respondenten

Respondent	Leeftijd	Woonplaats	Beroepsstatus
<i>Respondent 1</i>	<i>24</i>	<i>Delfshaven (Delfshaven)</i>	<i>Gestopt met opleiding, fulltime werkzaam</i>
<i>Respondent 2</i>	<i>31</i>	<i>Charlois (Oud- Charlois)</i>	<i>Fulltime werkzaam</i>
<i>Respondent 3</i>		<i>IJsselmonde (Lombardijen)</i>	<i>Fulltime werkzaam</i>
<i>Respondent 4</i>	<i>23</i>	<i>Centrum (Stadsdriehoek)</i>	<i>Studie afrondend en fulltime werkzaam</i>
<i>Respondent 5</i>	<i>22</i>	<i>Delfshaven (Delfshaven)</i>	<i>Studerend</i>
<i>Respondent 6</i>	<i>26</i>	<i>Hoogvliet</i>	<i>Werkzaam</i>
<i>Respondent 7</i>	<i>25</i>	<i>Delfshaven (M4H)</i>	<i>Studie afrondend, Fulltime werkzaam</i>
<i>Respondent 8</i>	<i>20</i>	<i>Hillegersberg</i>	<i>Tussenjaar, parttime werkzaam</i>
<i>Respondent 9</i>	<i>25</i>	<i>Noord (Blijdorp)</i>	<i>Fulltime werkzaam</i>
<i>Respondent 10</i>	<i>22</i>	<i>Feijenoord</i>	<i>Studerend</i>
<i>Respondent 11</i>	<i>25</i>	<i>Centrum (Cool)</i>	<i>Fulltime werkzaam</i>
<i>Respondent 12</i>	<i>26</i>	<i>Feijenoord</i>	<i>Fulltime werkzaam</i>
<i>Respondent 13</i>	<i>25</i>	<i>Feijenoord</i>	<i>Fulltime werkzaam</i>

Bijlage C - Operationalisering en interviewvragen

Variabele	Dimensie	Indicator	Vragen
Sociologische- en demografische verklaringen	Persoonskenmerken	- Leeftijd - Geslacht	Kunt u zich voorstellen?
	Demografische kenmerken	- Woonplaats	
	Sociaaleconomische kenmerken	- Opleiding - Werk - Lidmaatschap organisaties	Bent u lid van (maatschappelijke) organisaties, verenigingen, e.d? - Waarom lid Praat u met mensen binnen deze organisatie, vrienden of familie veel over politiek? - Dezelfde opvattingen of niet?

Sociaalpsychologische factoren (Lange termijn)	Politieke interesse en betrokkenheid	- Volgen (lokaal) nieuws - Volgen (lokale) politiek - Politieke activiteit	In hoeverre bezig met wat er in de stad gebeurt? In hoeverre bezig met de politieke keuzes die daarbinnen gemaakt worden? Is dit van invloed geweest op uw stemkeuze? Bent u politiek actief (geweest)?
	Positionering links-rechts as	- Identificatie 'rechts' - Identificatie 'midden' - Identificatie 'links' - Identificatie 'progressief' - Identificatie 'Conservatief' - Identificatie 'socialisme' - Identificatie 'Liberaal'	Waar zou u zichzelf plaatsen op de links-rechtsschaal? - Waar blijkt dat uit?
	Politiek vertrouwen/ cynisme	- Hoog vertrouwen - Gemiddeld vertrouwen - Laag vertrouwen	Hoe is het gesteld met uw politiek vertrouwen? - Welke beleidskeuzes hebben hiervoor gezorgd? - Wat moet een politieke partij doen om

	Partij-identificatie	- Overeenkomstige normen - Overeenkomstige waarden	vertrouwen te geven? Denk je dat de mate van vertrouwen van invloed is geweest op de keuze voor een lokale partij In hoeverre identificeer je jezelf aan (de waarden van) de lokale partij? - Welke waarden vind je hierbinnen belangrijk? - Waaruit blijkt dit verder?
Sociaalpsychologische factoren (Korte termijn)	Beleidsvoorkeuren	- Specifieke voorkeuren - Overtuiging o.b.v. campagne	Zijn er specifieke beleidsvoorkeuren of zaken waar de partij campagne op voerde waarom je op de partij hebt gestemd? - Welke voorkeuren waren dit? - Waren er andere partijen die hier hetzelfde in stonden? - Hoe benadrukte de partij dit standpunt?

			afgeweken van uw vorige keuze? (Goed doorvragen obv antwoord) Had uw stem op de partij ook een strategisch karakter? - Dacht u bij het stemmen aan eventuele coalitiedeelname? - Was de grote van de partij Heeft u peilingen gevolgd in aanloop naar de verkiezingen? - In hoeverre van invloed geweest op de stemkeuze? - Was de grootte van de partij van invloed op uw stemkeuze?
--	--	--	---

Vanaf interview 3 toegevoegd op basis van emergente bevinding:

Pushfactoren	Onvrede gevestigde orde (Protest karakter)	Heeft u voorheen wel op een landelijke partij gestemd tijdens gemeenteraadsverkiezingen? - Hoe kijkt u hierop terug? - Wat vindt u van de lokale partij in het algemeen? - Heeft u tijdens de tk 2023 nog steeds op deze landelijke partij gestemd? (zo niet, waarom niet?)
Pullfactoren	Lokalisme	Denkt u dat er een verschil zit in het behartigen van lokale belangen door een lokale partij tov een landelijke partij? - In welk opzicht? - Hoe uit zich dat? Daarom voor lokale partij gegaan?

Bijlage D – Informatie- en toestemmingsformulier

Erasmus School of
Social and
Behavioural Sciences

Informatie- en toestemmingsformulier

Informatieformulier

Introductie

De student Fabian Poortvliet (547403fp) doet onderzoek binnen de organisatie Leefbaar Rotterdam naar de motivatie van mensen die voor het eerst op de partij Leefbaar Rotterdam hebben gestemd. Voor informatie omtrent het onderzoek is de student bereikbaar op f.poortvliet@leefbaarrotterdam.nl.

Dataverzameling

Om resultaten voor het onderzoek te vergaren worden kwalitatieve diepte-interviews van 30 á 40 minuten afgenomen met respondenten die voor het eerst op Leefbaar Rotterdam hebben gestemd. Deze interviews worden terwijl ze worden afgenomen direct en automatisch getranscribeerd zodat resultaten voor de student terug te vinden zijn.

Potentiële ongemakken en risico's

Er zijn geen fysieke, rechtelijke of economische risico's verbonden aan uw deelname in dit onderzoek. U bent niet verplicht om alle vragen te beantwoorden. Uw deelname is vrijwillig en kan op ieder moment beëindigd worden.

Vergoeding

Voor deelname aan het onderzoek is geen vergoeding beschikbaar.

Vertrouwelijkheid en databescherming

De verzamelde data zal worden gebruikt voor een geaggregeerde data-analyse en vertrouwelijke informatie of persoonlijke gegevens zullen niet worden gebruikt in de uitkomsten van het onderzoek. De data zal worden opgeslagen op een beveiligde locatie voor vijf jaar. Binnen deze data zal de respondent ten alle tijden worden geanonimiseerd.

Het delen van data

Ik deel de data met de Erasmus Universiteit met als het reden het onderzoeken en schrijven van mijn masterscriptie, wat verplicht is voor het voltooien van mijn studie aan de Erasmus School of Social and Behavioural Sciences, Erasmus Universiteit. Daarnaast worden bevindingen gedeeld met het bestuur van Leefbaar Rotterdam en worden op basis hiervan aanbevelingen gedaan.

Vrijwillige deelname en individuele rechten

Uw deelname is vrijwillig en het is mogelijk om op ieder moment te stoppen. Tijdens uw deelname aan het onderzoek heeft u het recht om meer informatie over de dataverzameling en analyse te vragen. Daarnaast heeft u het recht om uw toestemming in te trekken en te vragen naar verwijdering van uw data voordat de dataset is geanonimiseerd of het manuscript is ingeleverd om gepubliceerd te worden. U kunt dit bewerkstelligen door contact op te nemen met Fabian Poortvliet.

Mocht u klachten hebben aangaande het verwerken van persoonlijke gegevens in dit onderzoek, neem dan gerust contact op met Fabian Poortvliet

Toestemmingsformulier *Korte onderzoekstitel*

Door het tekenen van dit toestemmingsformulier bevestig ik dat:

- Ik geïnformeerd ben over het doel van het onderzoek, de dataverzameling en het opslaan van data zoals beschreven in het informatieformulier;
- Ik het informatieformulier heb gelezen, of dat het aan me is voorgelezen;
- Ik mogelijkheden heb gehad om vragen te stellen over het onderzoek; de vragen zijn voldoende beantwoord;
- Ik vrijwillig toestemming geef tot deelname aan dit onderzoek;
- Ik begrijp dat er vertrouwelijk wordt omgegaan met de informatie;
- Ik begrijp dat ik de deelname op ieder moment kan beëindigen of het beantwoorden van vragen kan weigeren zonder enige consequenties;
- Ik begrijp dat ik mijn toestemming kan intrekken voor de dataset is ingeleverd voor goedkeuring.

Bovendien geef ik toestemming om:

	Ja	Nee
Ik geef toestemming om citaten van mijn interview te gebruiken		
Ik geef toestemming om geanonimiseerde transcripten van het interview te verwerken en te bewaren voor een periode van vijf jaar		

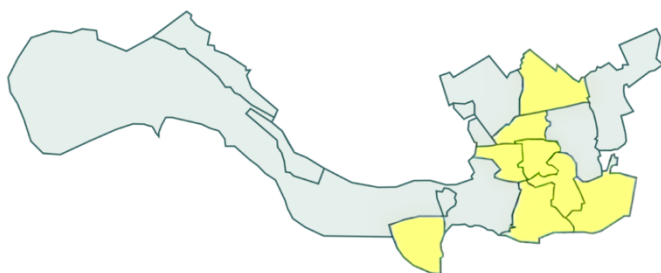
Naam van de deelnemer aan het onderzoek: _____

Datum: _____

Handtekening: _____

In verband met privacy waarborging zijn de formulieren slechts op te vragen bij – en fysiek te overleggen door de onderzoeker.

Bijlage E – spreiding respondentent

Literatuurlijst

- Achterberg, P. (2004). *Klassengebonden stemgedrag en de nieuwe politieke cultuur: stemgedrag en de saillantie van politieke issues in partijprogramma's*. Tijdschrift voor Sociologie, 25(3). <https://doi.org/10.21825/sociologos.86612>
- Beuving, J., & Bouabid, A. (2022). *Afstand en nabijheid opnieuw onder de loep*. KWALON, 27(3), 161–166. <https://doi.org/10.5117/kwa2022.3.001.beuv>
- Bijleveld-Schouten, A. Th. B. (z.d.). *Regels met betrekking tot de inrichting van het proces voor de verkiezing van de leden van de gemeenteraden, Provinciale Staten, Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal en het Europees Parlement (WET Inrichting verkiezingsproces)*. [eerstekamer.nl. https://www.eerstekamer.nl/overig/20101207/voorstel_van_wet_en_de_memorie_van/document](https://www.eerstekamer.nl/overig/20101207/voorstel_van_wet_en_de_memorie_van/document)
- Blais, A., & Young, R. H. (1999). Why do people vote? An experiment in rationality. *Public Choice*, 99(1/2), 39–55. <https://doi.org/10.1023/a:1018341418956>
- Brysbaert, M. (2014). *Fundamenten van de psychologie*. <http://lib.ugent.be/nl/catalog/rug01:002154906>
- Boogers, M., Lucardie, A., & Voerman, G. (2007). *Lokale politieke groeperingen: Belangenbehartiging, protest en lokalisme*. Groningen/Tilburg: Rijksuniversiteit Groningen/Universiteit van Tilburg.
- Boogers, M. J. G. J. A., & van Ostaaijen, J. J. C. (2010). *Lokale kiezers: lokale keuzes? Onderzoek naar de achtergronden en betekenis van het stemgedrag bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2010*. Tilburg University.
- Boogers, M.J.G.J.A. & Salome, L. (2022). *Gemeenteraadsverkiezingen 2014. Wie stemt, wat en waarom?*, BMC, Amersfoort: 2014. Rapport | Kennisbank Openbaar Bestuur. <https://www.kennisopenbaarbestuur.nl/documenten/rapporten/2014/03/05/gemeenteraadsverkiezingen-2014>
- Boeije, H., & Bleijenbergh, I. (2023). *Analyseren in kwalitatief onderzoek, denken en doen*. (4^e druk). Boom uitgevers. EAN 9789024451937
- Bovens, M. A. P., Wille, A. C., (2011). Politiek vertrouwen in Nederland: tijdelijke tip of definitieve daling? *Academia*, 21–43. <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/236195>
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. SAGE Publications, Incorporated.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2017). *Qualitative inquiry and research design: Choosing Among Five Approaches*. Sage Publications, Incorporated.

- De Haan, M. (2022). De strijd om de stem van de niet-stemmers in Charlois. *NRC*. <https://www.nrc.nl/nieuws/2022/03/03/strijd-om-stem-van-de-niet-stemmers-a4096164>
- Emmen, O. (2017). Op zoek naar de succesfactor in de lokale politiek [Masterscriptie, Universiteit Utrecht]. <https://studenttheses.uu.nl/bitstream/handle/20.500.12932/27541/3282961%20O.Emmen%20Masterthesis.pdf?sequence=2>
- Franklin, M. N., Lyons, P. M., & Marsh, M. (2004). Generational basis of turnout decline in established democracies. *Acta Politica*, 39(2), 115–151. <https://doi.org/10.1057/palgrave.ap.5500060>
- Gallagher, M., Laver, M., & Mair, P. (2011). *Representative government in modern Europe*. McGraw-Hill Publishing Company.
- Geys, B. (2006). Explaining voter turnout: A review of aggregate-level research. *Electoral Studies*, 25(4), 637–663. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2005.09.002>
- Gibbs, G. R. (2007). *Analyzing qualitative data*. <https://doi.org/10.4135/9781849208574>
- Goren, P. (2005). Party identification and core political values. *American Journal of Political Science*, 49(4), 881–896. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2005.00161.x>
- Groenendijk. (2022). <https://www.ad.nl/rotterdam/leefbaar-rotterdam-opnieuw-ruim-de-grootste-in-peiling~a6bbc35e/>
- Harder, J., & Krosnick, J. A. (2008). Why do people vote? A psychological analysis of the causes of voter turnout. *Journal of Social Issues*, 64(3), 525–549. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2008.00576.x>
- Janghorban, R., Roudsari, R. L., & Taghipour, A. (2014). Skype interviewing: The new generation of online synchronous interview in qualitative research. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 9(1), 24152. <https://doi.org/10.3402/qhw.v9.24152>
- Janssen, J. I. H., & Korsten, A. F. A. (2003). Wederopstanding van lokale lijsten. *Bestuurswetenschappen*, 57, 90-112.
- Jones, B. D. (1999). BOUNDED RATIONALITY. *Annual Review of Political Science*, 2(1), 297–321. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.2.1.297>
- Kiesraad – verkiezingsuitslagen. (z.d.). <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/Verkiezingen/index/1?s=Gemeenteraad>
- König, E. (2022). Leefbaar Rotterdam wil niet weer uitgesloten worden. *NRC*. <https://www.nrc.nl/nieuws/2022/02/28/leefbaar-rotterdam-wil-niet-weer-uitgesloten-woorden-a4095133>
- Krupers, m, & Van de Lagemaat, M. (2013). *Het effect van politiek vertrouwen, partijidentificatie en strategisch stemmen op electorale volatiliteit* [Bachelorproject, Universiteit Utrecht].

<https://studenttheses.uu.nl/bitstream/handle/20.500.12932/15082/Marleine%20van%20de%20Lagemaat%20%26%20Martijn%20Krupers%20Bachelorthesis.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lago, I., & Martínez, F. (2010). Why new parties? *Party Politics*, 17(1), 3–20.

<https://doi.org/10.1177/1354068809346077>

NOS. (2022). Lokale partijen nog dominanter, grote verschuivingen door debutanten blijven uit. NOS. <https://nos.nl/collectie/13894/artikel/2421520-lokale-partijen-nog-dominanter-grote-verschuivingen-door-debutanten-blijven-uit>

Otjes, S. (2018). Pushed by national politics or pulled by localism? Voting for independent local parties in the Netherlands. *Local Government Studies*, 44(3), 305–328. <https://doi.org/10.1080/03003930.2018.1427072>

Rijnmond. (2023). 5 redenen waarom Geert Wilders overal in de regio de winnaar van de verkiezingen werd. *Rijnmond*. <https://www.rijnmond.nl/nieuws/1743123/5-redenen-waarom-geert-wilders-overal-in-de-regio-de-winnaar-van-de-verkiezingen-werd>

Roeters, D. A. (2013). *De kloof tussen kiezer en politiek; nadere inzichten vanuit een sociologisch perspectief* [Bachelorscriptie, Universiteit Utrecht].

<https://studenttheses.uu.nl/handle/20.500.12932/13871>

Steenvoorden, E., Broekema, B., & Van der Waal, J. (2017). Lokale verkiezingen: een lokaal of nationaal feest der democratie? *Bestuurswetenschappen*, 71(3), 28–50.

<https://doi.org/10.5553/bw/016571942017071003004>

Uitslagen verkiezingen gemeenteraad | Gemeente Rotterdam. (2022).

https://uitslagen.stembureausinrotterdam.nl/gemeenteraadsverkiezing_2022/council

Van Dijk, J. (2011). *Hoe populistisch is Leefbaar Rotterdam tijdens de campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen van 3 maart 2010*. <https://hdl.handle.net/2105/9305>

Van Ostaaijen, J. J. C. (2012). Ondertussen in de lokale politiek: De ontwikkeling van lokale politieke partijen, de leefbaar-beweging en Pim Fortuyn. *B & M: Tijdschrift voor Beleid, Politiek en Maatschappij*, 39(2), 194–212.

Van Ostaaijen, J., Peeters, M., Jennissen, S., Voerman, G., & Otjes, S. (2019). Lokale partijen in Nederland: een overzicht over kennis over lokale partijen, 2002–2019. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.